

Tarja Suovuo

OPETTAJAKELPOISUUKSIEN TULKINTA HELSINGIN
KAUPUNGIN OPETUSVIRASTON PERUS- JA LUKIO-
OPETUKSESSA

Liiketalouden koulutusohjelma
2015

OPETTAJAKELPOISUUKSIEN TULKINTA HELSINGIN KAUPUNGIN
OPETUSVIRASTON PERUS- JA LUKIO-OPETUKSESSA

Suovuo, Tarja
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Helmikuu 2015
Ohjaaja: Lehtonen, Suvi
Sivumäärä: 67
Liitteitä: 3

Asiasanat: kelpoisuus, ammattitaito, pätevyys, soveltuvuus, kompetenssi

Opinnäytetyön pääasiallinen tarkoitus oli kehittää opinnäytetyöntekijän omaa osaamista, arjen työssä kelpoisuuksien tulkitsijana. Opinnäytetyöhön on avattu perus- ja lukio-opetuksen opetustoimen henkilöstön kelpoisuustulkinnassa käytettävät vaikeat teoreettiset käsitteet ymmärrettävämpään muotoon ja selvitetty Helsingin kaupungin opetusvirastossa esiintyviä kelpoisuustulkintaan liittyviä pulmakohtia. Pulmakohtia selvitettiin rehtoreille, koulunjohtajille ja virka-apulaisrehtoreille syksyllä 2014 lähetetyllä lomakekyselyllä. Siinä kartoitettiin asioita, joita he kokivat kelpoisuustulkinnassa hankaliksi opettajavalintoja tehdessään. Lisäksi heiltä pyydettiin ajatuksia siitä, kuinka oppilaitosten ja viraston hallinnon välistä kelpoisuustulkintaprosessia ja yhteistyötä voisi kehittää. Opinnäytetyön sivutuotteena opetusviraston hallinnon kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön sisäiseen käyttöön valmistui esimerkkikansio. Siihen koottiin tutkintotodistusesimerkkejä, kannanottoja, linjauksia ja muuta tulkinnassa käytettävää materiaalia.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsiteltiin opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten keskeisiä käsitteitä, eri opettajatehtävissä vaadittavia opintoja ja linjauksia voimassa olevan ja aikaisemmin voimassa olleiden kelpoisuusasetusten valossa sekä luotiin katsaus opettajamääriin Suomessa.

Työn toiminnallisessa osuudessa paneuduttiin tehtävää kyselytutkimusta varten teorian pohjalta tutkimuksen suorittamiseen, siinä ilmenneisiin haasteisiin ja opinnäytetyöntekijän arjentyössä havaitsemiin ongelmakohtiin kelpoisuustulkintaa tehdessä.

Opinnäytetyön ja tehdyn kyselyn tuloksista voitiin todeta, että vastaajat kokivat kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön osaamisen ja tavoitettavuuden tarpeellisena sekä tietotaidon jakamisen välttämättömänä takeena kelpoisuustietojen oikeellisuuteen. Esille nousi myös koulutustarpeita opettajan kelpoisuuteen liittyvistä asioista ja niistä toivottiin kattavaa tietopakettia esimerkiksi opetusviraston Intranet-sivuille.

Jatkossa paneudutaan tavoitettavuuden parantamiseen ja keinoihin osaamisen kehittämiseen kelpoisuustulkintaa tekeväälle henkilöstölle, viritetään pääkaupunkiseudun kuntien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä valmistaudutaan tutkintotodistuskopioiden nykyaikaisempaan käsittelyyn ja arkistointi mahdollisuuksiin.

TEACHER QUALIFICATIONS TO THE INTERPRETATION OF THE HELSINKI CITY EDUCATION DEPARTMENT OF BASIC AND UPPER SECONDARY SCHOOL EDUCATION

Suovuo, Tarja

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in business administration training program

February 2015

Supervisor: Lehtonen, Suvi

Number of pages: 67

Appendices: 3

Keywords: aptitude, skill, qualifications, suitability, competence

The main purpose of the thesis was to develop a thesis worker in your own skills as an interpreter, the everyday work qualifications. Thesis is opened to the basic and upper secondary school teaching qualification in teaching the difficult interpretation of the theoretical action personnel used the concepts to understandable format and settled in the city of Helsinki teaching linked to the interpretation of eligibility for the Office of the occurring of puzzle elements. The puzzle was cleared up, the leaders of the school, and points to the headmasters Office of assistant principals in the fall of 2014 submitted the form query. It identified the things that they experienced difficulties in the interpretation of eligibility teacher choices. In addition, they asked for ideas on how educational institutions and the Agency's interpretation of the eligibility process and the cooperation between the Administrations could develop. The thesis as a byproduct of teaching staff, the Agency's interpretation of the eligibility of the administration of the internal use of the graduated from the example folder. It was put together by the diploma of examples, the positions, orientations, and change in the interpretation of the material.

In the theoretical part of the thesis dealt with the education staff of the eligibility criteria required for the different positions of key concepts, studies and teacher guidelines in force, and in the light of the pre-existing eligibility regulations, as well as the review of the amounts of the teacher was created in Finland.

The role of the operational section of the questionnaire, on the basis of the theory was studied for the research conducted, it uncovered by the challenges of everyday work and thesis worker to those identified by the problem of the interpretation of eligibility points to be noted.

The thesis and the results of the survey, it was found that respondents felt that the interpretation of the eligibility of staff skills and presence necessary as well as the sharing of know-how essential to guarantee data integrity validation. The teacher's capacity was also raised issues related to the training needs of, and, it was hoped that a comprehensive data package, for example, the Education Department's Intranet pages. In the future, focuses on improving the means of accessibility and the development of skills in the interpretation of the eligibility review staff, in cooperation with the municipalities of the metropolitan area are tuned in, as well as preparing for a more modern processing and archiving copies of diploma options.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	9
3	OPETUSTOIMEN HENKILÖSTÖN KELPOISUUSVAATIMUSTEN KESKEISET KÄSITTEET	10
4	KELPOISUUSVAATIMUKSISTA ANNETUN ASETUKSEN SOVELTAMISALA JA OPETTAJAN TEHTÄVIIN VAADITTAVAT OPINNOT	17
4.1	Esiopetuksen tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus	17
4.2	Luokanopetus ja tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus	18
4.3	Luokanopettajan kaksoiskelpoisuus	19
4.4	Erytisopetus ja tehtävissä vaadittava opettajan kelpoisuus	19
4.4.1	Erytisopettajan kelpoisuus	20
4.4.2	Erytisloukanopettajan kelpoisuus.....	20
4.5	Aineenopetus ja tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus.....	21
4.6	Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen tuottama opettajakelpoisuus	24
4.7	Muualla kuin Suomessa tai muissa Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen tuottama opettajakelpoisuus	25
5	SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET JA LINJAUKSET.....	26
5.1	Esiopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset	26
5.2	Luokanopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset	27
5.3	Kaksoiskelpoisuuden siirtymäsäännökset ja linjaukset	27
5.4	Erytisopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset	28
5.5	Aineenopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset.....	29
5.6	Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen siirtymäsäännökset ja linjaukset	30
6	OPETTAJAMÄÄRÄT SUOMESSA JA HELSINGISSÄ	31
6.1	Opettajien määrä Helsingissä.....	32
6.2	Kelpoisten opettajien määrä Helsingissä	33
7	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA ONGELMAA AIHEUTTAVAT TEKIJÄT KELPOISUUSTULKINTOJA TEHDESSÄ	36
7.1	Tutkimuskysymykset	36
7.2	Ongelmakohdat kelpoisuustulkinnan teossa.....	37
7.2.1	Tutkintotodistusten puutteellisuus.....	37
7.2.2	Todistuksen esittäminen ja voimaantulo	38
7.2.3	Valmistuvien opettajien tietämättömyys	39
7.2.4	Yliopistojen opiskelijavalinnoissa tapahtuvat virheet.....	40
7.2.5	Kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön vaihtuvuus	41
8	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN OPINNÄYTETYÖN POHJAKSI	42
8.1	KYSELYTUTKIMUS	43

8.2 KYSELYTUTKIMUSPROSESSIN HAASTEET	46
9 TULOKSET	47
10 OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN	50
11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	52
12 IDEOITA JA AJATUKSIA TULEVAISUUTEEN	56
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	

LYHENTEET

AMK	Ammattikorkeakoulu
AVI	Aluehallintovirasto
EHA1	harjaantumisopetus
EHA2	vaikeammin kehitysvammaisille annettava opetus
eHIJAT	henkilötietojärjestelmä
HAMK	Hämeen ammattikorkeakoulu
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KT	Kuntatyönantajat
MOT	perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot
OAJ	Opetusalan ammattijärjestö
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
op	opintopiste
OPH	Opetushallitus
ov	opintoviikko
OVTES	Kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus
POL	Perusopetuslaki
S2	suomi toisena kielenä

1 JOHDANTO

Suomessa jokaisen lapsen on täytettävä oppivelvollisuutensa ja siihen jokaisella on oikeus. Käytännössä oppivelvollisuus alkaa, sinä vuonna kun lapsi täyttää 7 vuotta ja päättyy kun perusopetuksen oppimäärä täyttyy. Oppivelvollisuutta voidaan pidentää aloittamalla koulu vuotta tai kahta aiemmin ns. oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa tai mikäli oppilas jää perusopetuksen luokilla 1-9 luokalleen, voidaan luokkia kerrata. Ns. kymppiluokan opetukseen oppilas voi halutessaan hakeutua lisäopetukseen, esimerkiksi korottaakseen perusopetuksen arvosanoja ja saadakseen paikan jatko-opintoihin.

Koulussa opitaan elämässä tarvittavia taitoja, joilla paikka yhteiskunnassa löydetään ja samalla opitaan toimimaan sen jäsenenä yhdessä muiden kanssa. Oppilasta ja opiskelijaa matkalla maailmaan opettavat ja ohjaavat korkeasti koulutetut opettajat. Opettajaksi Suomessa opiskelevat käyvät läpi tarkan valintaseulan, jossa arvioidaan soveltuvuus alalle. Opettajan ammatissa vaaditaan kasvatuksellisten ja opetuksellisten tavoitteiden lisäksi ennakkoluulottomuutta ja avarakatseisuutta sekä kiinnostusta erilaisia ihmisiä kohtaan. Opettajan on osattava myös toimia vuorovaikutuksellisesti monialaisessa yhteistyössä oppilaan vanhempien, kasvatusalan-, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa.

Suomessa työskentelevältä opettajalta vaaditaan koulutukseen perustuva eli muodollinen kelpoisuus tehtävään ja aineeseen, jota hän opettaa. Muodollisella kelpoisuudella tarkoitetaan opettajaa, joka täyttää laissa säädetyt opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset sekä tehtävään vaadittavan kielitaidon. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista määrittelee kelpoisuusvaatimukset rehtorin, opettajan, aamu- ja iltapäiväohjaajan tehtäviin ja opetuksen antamiseen. Opinnäyte-työ ei käsittele rehtorin eikä aamu- ja iltapäiväohjaajan kelpoisuutta, vaan perehtyy täysin perus- ja lukio-opetuksen opettajan tehtävissä toimivien opettajien kelpoisuuteen ja kelpoisuustulkinnan haasteisiin.

Helsinki on maan suurin opettajatyönantaja ja virkasuhteisiin haettavien opettajien määrä on suuri. Haettavien opettajatehtävien suuresta määrästä ja tutkintotodistuskirjosta johtuen opettajien kelpoisuustulkinta on erittäin haastavaa ja hektistä. Helsingin kaupungin opetusvirastossa julistetaan joka kevät haettavaksi n. 250 opettajavirkaa vakinaisiin virkasuhteisiin perus- ja lukio-opetuksessa. Lisäksi vuosittain haetaan opettajia huomattava määrä määräaikaisesti täytettäviin virkasuhteisiin.

Opinnäytetyön tekijän keskeinen tehtävä Helsingin kaupungin opetusvirastossa on Helsinkiin palkattavien opettajien kelpoisuuksien tulkinta ja tehdyn kelpoisuustulkinnan tiedon oikeellisuus. Tehty tulkinta ja siitä palkkasihteerille annettu tieto, toimivat perustana opettajan OVTES mukaiseen palkkaan. OVTES eli kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus määrittelee mm. opettajan palkan, työajan ja lomat oppilaitostasoittain (mm. peruskoulu ja lukio). Idea opinnäytetyön aiheesta onkin syntynyt vuosien varrella tekijän omassa työssä tarpeesta kehittää, nopeuttaa ja selkiyttää kelpoisuustulkinnan tekemistä sekä varmistaa tiedon oikeellisuus.

Tekijä kuvaa opinnäytetyössään Helsingin kaupungin opetusvirastossa perus- ja lukio-opetuksessa käytettävää opettajien kelpoisuustulkintaa sekä selventää kelpoisuusasetusta ymmärrettävämpään muotoon, auki kirjoittaen keskeisiä käsitteitä. Työn tueksi tekijä on kerännyt opettajavalintoja tekeville rehtoreilta, koulunjohtajilta ja virka-apulaisrehtoreilta ajatuksia kelpoisuuteen liittyvistä asioista. Tietoja heiltä on kerätty käyttäen apuna sähköistä kyselylomaketta. Kyselyssä on kartoitettu sitä, mitkä kelpoisuuksiin liittyvät asiat rehtorit kokevat vaikeiksi opettajavalintoja tehdessään, mitä he tietävät ja toivovat sekä kuinka oppilaitosten ja viraston hallinnon välistä kelpoisuustulkintaprosessia voitaisiin kehittää.

Lopussa tekijä arvioi, kuinka sivutuotteena syntynyt oman työyhteisön käyttöön tarkoitettu opettajien kelpoisuuksista koottu esimerkkikansio on otettu vastaan oman työyhteisön sisällä ja onko se helpottanut kelpoisuustulkinnan tekoa. Lisäksi lopussa tarkastellaan opinnäytetyön herättämiä ajatuksia ja sen mukana tulleita uusia ideoita oman työn kehittämiseksi.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Helsingin opetusvirastossa opettajien kelpoisuuksien tulkinnat ja niiden kirjaaminen henkilötietojärjestelmään (eHijat/Liksa) on muutaman osaajan harteilla. Tulkintoja tekevä henkilöstö pitää kukin omaa muistiota tai esimerkkikansiota kelpoisuuteen liittyvistä seikoista. He kirjaavat ylös asioita, jotka ovat vaikeita muistaa ja joista on tehty virastossa yhteinen linjaus. Vaarana on aina, että asiat tulkitaan ja kirjataan omalla tavalla. On myös oletettavaa, että omat muistiot vähentävät varsinaisen asetuksen lukemista ja tulkintaa, jolloin muutokset laissa ja asetuksissa jäävät huomioimatta. Koska kelpoisuusasetus antaa jossain määrin työnantajalle valtaa kelpoisuustulkintojen teossa, on mahdollista, että asioita katsotaan esimerkiksi koulutuslinjoittain tai kuntakohtaisesti eri tavoin. Erityisesti sen vuoksi, tekijä näkee tarpeelliseksi oman työnantajan kanssa tehtyjen linjausten kirjaamisen yksiin kansiin, jolloin varmistetaan, että kaikilla kelpoisuustulkintaa tekevällä henkilöstöllä olisi asioissa sama ja yhtenevä linja.

Työssään tekijä on kokenut kelpoisuuden tulkitsemisessa ongelmallisena mm. vuosien varrella muuttuneet lait ja asetukset, niiden soveltamisen nykypäivään, kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön vaihtuvuuden, tutkintotodistusten puutteellisuuden, valmistuvien opettajien tietämättömyyden siitä, mihin ovat valmistuneet ja todistusten toimittamiseen liittyvät ongelmat (prosessi). Kelpoisuustulkinnan ratkaisemattomissa pulmakohdissa toimii viimekädessä opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijat, joiden puoleen silloin tällöin on käännyttävä.

Opinnäytetyön tavoite on selventää opettajan kelpoisuusvaatimusten tulkintaa ja pulmakohtia sekä sitä onko oppilaitosten ja viraston välisessä yhteistyössä kehitettävää. Opinnäytetyön sivutuotteena syntyneen, vain oman työyhteisön käyttöön tarkoitetun, esimerkkikansion ansiosta opettajan kelpoisuus on helpommin tulkittavissa ja luettavissa sekä kelpoisuusasetuksesta löydettävissä. Opinnäytetyötä ja esimerkkikansiota voidaan jatkossa käyttää esimerkiksi perehdytyskansiona opettajan kelpoisuuteen liittyvissä asioissa Helsingin opetusvirastossa.

Esimerkkikansio mahdollistaa kelpoisuuksien tulkinnan tutkintotodistusmallien kautta. Malliesimerkkien käyttö ja olemassaolo nopeuttaa työntekoa, mahdollistaa kelpoisuustulkintojen oikeellisuuden, yhtenevän linjan sekä opettajan oikean ja reaaliaikaisen palkan maksamisen viivytyksettä. Aiemmin virheellisten kelpoisuus tulkintojen ja tietämättömyyden vuoksi, opettajien väärin perustein maksettuja palkkoja on jouduttu maksamaan tai perimään taannehtivasti kuukausien, jopa vuosien ajalta. Huomioitavaa on, että esimerkiksi vanhat tutkintotodistukset vähenevät ajan myötä ja käyvät yhä harvinaisemmiksi. Koska kuitenkin on taattava, että kelpoisuustulkinnan osaaminen ei virastossa katoa, esimerkkikansion ja opinnäytetyön myötä tieto siirtyy eteenpäin kelpoisuustulkintoja jatkossa tekeväälle henkilöstölle samalla pienentäen kelpoisuustulkinnan virhemarginaalia.

3 OPETUSTOIMEN HENKILÖSTÖN KELPOISUUSVAATIMUSTEN KESKEISET KÄSITTEET

Opettajan virkaan perus- ja lukio-opetuksessa voidaan ottaa henkilö, joka täyttää asetuksessa (14.12.1998/986) säädetyt opetustoimen henkilöstön *kelpoisuusvaatimukset*. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 47.) Kelpoisuusasetus määrittelee yksiselitteisesti kelpoisuusvaatimukset (rehtorit, opettajat, aamu- ja iltapäiväohjaajat) antaa opetusta sekä tehtäviin vaadittavan kielitaidon. (Lahtinen & Lankinen 2013, 372). *Kelpoisuudella* tarkoitetaan opettajan pätevyyttä tehtävään ja opetettavaan aineeseen (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 9.) sekä tosiasiallista kyvykkyyttä ja koulutukseen perustuvaa virkakelpoisuutta hoidettavaan tehtävään. (Hirvonen & Mäkinen 2006, 85). Opettajan vakinaiseen virkaan ei voida ilman vaadittavaa kelpoisuutta palkata henkilöä, joka ei täytä viran edellyttämiä vaatimuksia.

Opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia sovelletaan, silloin kun esiopetus järjestetään koulussa, koulun tiloissa tai päiväkodin yhteydessä annettavassa esiopetuksessa. Päivähoidossa järjestettävästä esiopetuksesta sovelletaan lakia sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia. (Lahtinen & Lankinen 2013, 372). Helsingissä esiopetusta annetaan pääosin päiväkodeissa, mutta myös muu- missa peruskouluissa. Käytännössä esiopetuksen kelpoisuusvaatimukset tarkoittavat

sitä, että henkilöllä voi olla kelpoisuus esiopetukseen, mutta ei lastentarhanopettajaksi ja henkilö voi olla kelpoinen lastentarhanopettajaksi, mutta ei kelpoinen antamaan esiopetusta. Eli kelpoisuusvaatimukset ovat sidoksissa paikkaan, jossa esiopetusta annetaan.

Valittaessa opettajaa kunnalliseen virkaan on tehtävään asetetut vaatimukset etukäteen säädetty lainsäädännössä ja kunnallisissa johtosäännöissä. Virkakelpoisuus jaetaan yleensä vielä *muodolliseen kelpoisuuteen* ja sopivuuteen. (Hirvonen & Mäkinen 2006, 85.) Koulutukseen perustuvalla ammattipätevyydestä eli muodollisella kelpoisuudella, tarkoitetaan erityislainsäädännöllä säädettyä pätevyyttä tehtävään eli kelpoisuusvaatimusten mukaista pätevyyttä. (Koskinen & Kulla 2009, 52–53). Kuntalain mukaista *virkaa ja virkasuhdetta* tulee käyttää, jos tehtävään liittyy julkisen vallan käyttämistä. Opettajan tehtävässä perusopetuksessa ja lukiossa työskentelevä on aina virkasuhteessa, sillä opettaja käyttää tehtävässään julkista valtaa esimerkiksi oppilaan arvioinnissa ja tutkintojen hyväksymisessä. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 27.) Henkilöä, joka ei täytä kelpoisuusasetuksen vaatimuksia ja ole suorittanut opettajan tehtävässä vaadittuja opintoja, ei siis voida valita opettajan vakinaiseen virkaan. Mikäli haettavaan opettajan virkaan ei syystä tai toisesta ole kelpoisuusasetuksen täyttäviä hakijoita, valitsevan viranomaisen tulee arvioida määräaikaisesti täytettävään virkaan valittavan (esimerkiksi vuorotteluvapaa) henkilön kyvykkyyttä suoriutua tehtävän edellyttämistä vaatimuksista. Henkilöllä on valitsevan viranomaisen mukaan oltava viran hoitamiseen riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito. (Lahtinen & Lankinen 2013, 347–350.) Esimerkiksi lehtorin virkaan, jossa opettavina aineina ovat matematiikka ja fysiikka, voidaan määräaikaisesti ottaa opettaja (ellei kelpoisia hakijoita ole), jolla ei ole kelpoisuutta haettavassa tehtävässä opetettaviin aineisiin (matematiikka ja fysiikka). Henkilö voi siis olla täysin kelpoisuusasetuksen mukaisesti valmis opettaja, mutta esimerkiksi ei ole opiskellut fysiikkaa lainkaan tai opintoja ei ole suoritettu riittävästi. Määräaikaisesti tähän vakinaisesti täytettävään lehtorin tehtävään, voidaan palkata henkilö, jolla on esimerkiksi maisterin tutkinto kesken, kandidaatin tutkinto suoritettuna tai ei mitään tutkintoa. Mikäli henkilöllä kuitenkin on esimerkiksi suoritettuna korkeakoulututkinto, palkkahinnottelussa (OVTES) henkilö sijoitetaan tehtävänimikkeen (esimerkiksi lehtori) hinnoittelukohtaan alemman korkeakoulututkinnon mukaan.

Opettajan kelpoisuuden perusrunko on ylempi korkeakoulututkinto ja opettajan pedagogiset opinnot ja nk. opetettavan aineen opinnot riippumatta siitä, onko kyse perus- tai lukio-opetuksesta. Kelpoisuusasetuksen mukaiset muut vaadittavat opinnot ja opintopiste (op)-/ opintoviikkomäärät (ov), riippuvat tehtävästä. (Opetusalan ammattijärjestö 2010.) Osassa tehtäviä (mm. esiopetus) kelpuutetaan myös soveltuva korkeakoulututkinto, jolla tarkoitetaan esimerkiksi vanhamuotoista lastentarhanopettajan tutkintoa (opistotason tutkinto) tai esimerkiksi sosiaalian ammattikorkeakoulututkintoa. (Oroza 2005.)

Elokuussa 2005 voimaan tulleen yliopistolain muutoksen (715/2004) sekä tutkintoasetuksen (794/2004) myötä Suomessa siirryttiin kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen. Uudistuksen myötä yliopistoissa voidaan jatkossa suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja. (Lahtinen & Lankinen 2013, 349.) Tämän muutoksen myötä vanhat vuodesta 1968 käytössä olleet opintoviikot korvautuivat opintopisteisiin. Siirtymävaiheessa 1.8.2005–31.7.2008 opintopisteitä ja opintoviikkoja oli kuitenkin mahdollisuus käyttää valmistuvien tutkintotodistuksissa rinnakkain. (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2014.) Yksi *opintoviikko* (ov) vastasi keskimäärin opiskelijan 40 työpanosta, työ- ja suoritusmäärää. Opintoviikkoja ei ole siis enää merkitty tutkintotodistuksiin ja suorituksiin syksyn 2008 jälkeen. *Opintopisteillä* (op) mitoitetaan koulutuksen laajuutta ja työmäärää lukuvuosittain. Yksi opintopiste on noin 27 tunnin työmäärä, jolloin yhden lukuvuoden työmäärä on noin 60 opintopistettä. (Aalto yliopiston www-sivut 2014. Pääasiassa muutokset ovat olleet kuitenkin teknisiä eivätkä ole kohdistuneet suoritettavien tutkintojen tasoon tai kelpoisuusasioihin.

Historiasta löytyy vuosien takaa aikaisempaa voimassa ollutta lainsäädäntöä, esimerkiksi tutkinnon taso on voinut poiketa nykyisistä vaatimuksista, mutta ns. siirtymäsäännösten seurauksena saavutettu kelpoisuus pätee yhä. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 27 §.) Aikaisemmin esimerkiksi liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinnolla (vuodelta 1978) on voinut hakea ja saada *lukion* liikunnan lehtorin viran. Vaikka liikunnasta opintosuorituksia on vain cum laude approbaturin (merkintätapa ennen opintoviikkoja) verran, on henkilöllä kelpoisuus lukion lehtorin virkaan. Cum laude vastaa 60 opintopisteen/ 35 opintoviikon laajuisia opintoja eli perusopetuksen aineenopettajan kelpoisuuteen riittäviä suorituksia.

Opettajaksi Suomessa valmistetaan nykysäädösten mukaan yliopistosta suorittamalla *ylempi korkeakoulututkinto* koulutusvastuullisissa yliopistoissa (esim. kasvatustieteellinen tiedekunta). Käytännössä sillä tarkoitetaan n. 300 opintopisteen tutkintoa, joka sisältää pro gradu-tutkielman. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Opettajankoulutusta yliopistoissa järjestetään lastentarhanopettajille, luokanopettajille, erityisopettajille, oppilaan- ja opinto-ohjaajille sekä aineenopettajille tiedekunnittain. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 3-6.) Esimerkkinä mainittakoon, että esimerkiksi luokanopettajaksi valmistetaan noin viidessä vuodessa.

Vuodesta 1996 lähtien ammattikorkeakoulujen yhteydessä toimivat ammatilliset opettajakorkeakoulut ovat voineet antaa jatkokoulutusta opettajakoulutuksen läpikäyneille ja jo opettajantehtävissä toimiville opettajille. Opiskelijat poikkeavat yliopisto-opiskelijoista siinä, että heiltä on vaadittu hakiessa alakohtaista työkokemusta kolme vuotta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 10.) Ammattikorkeakouluissa voi mm. suorittaa opettajalta vaadittavat pedagogiset opinnot. Opettajakoulutukseen kuuluvilla pakollisilla *pedagogisilla opinnoilla* tarkoitetaan opetustyössä tarvittavia valmiuksia toimimiseen eri kouluasteilla opettajana, ohjaajana ja kasvattajana. Pedagogiset opinnot sisältävät ohjattua harjoittelua koulumaailmassa (Helsingin yliopiston www-sivut 2015.) Pedagogiset opinnot suoritettuaan, opettajaksi kouluttautunut on kelpoinen opettamaan kaikilla koulutusasteilla ja opetustehtävissä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011, 4.) Opettajat voivat siis toimia pedagogiikan opinnot suoritettuaan eri opettajatehtävissä mm. perusopetuksessa, yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa.

Edellä mainittujen opintojen lisäksi opetustoimen henkilöstön kelpoisuusasetus säätelee muista opettajatehtäväkohtaisista vaatimuksista. Perusopetuksessa luokanopettajalta ja erityisluokanopettajalta vaadittavista opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisista opinnoista (MOT), säädetään yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:ssä ja kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajakoulutuksesta annetussa asetuksessa (12 §). (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 151.) *Opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot*, ovat pakollisia luokanopettajan ja erityisluokanopettajan tutkinnon suorittaneille. Opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisilla opinnoilla tarkoitetaan opettajan ammatillisia valmiuksia ja asetuksen mukaista muodollista kelpoisuutta perus-

koulun luokanopettajan tehtävään. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Luokanopettajan ja erityisluokanopettajan tutkintoon nämä opinnot kuuluvat osana opintokokonaisuutta, mutta esimerkiksi aineenopettajaksi valmistunut voi suorittaa opinnot erillisinä ja saada siten kelpoisuuden myös luokanopetukseen.

Kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (8 § 3. luku) mukaiset vaihtoehtoiset eri aikana suoritettavat erilliset *erityisopettajan koulutuksen tai erityisopettajan opinnot*, vaaditaan erityisopetuksen tehtävissä työskentelevältä opettajalta. (Kuntatyönantajat www-sivut 2014.) Näillä erityisopetuksen tehtäviin valmistavilla opinnoilla varmistetaan opettajan valmiudet erityisesti perusopetuksen erityisopetuksessa tehtävään työhön, mutta myös varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Nykyään asetus ei enää säädi erillisistä erityisopettajan opinnoista vaan erityisopettajan tehtävään ammatillisia valmiuksia antavista opinnoista, joiden laajuus on vähintään 60 opintopistettä.

Maaliskuussa 1982 ja syyskuussa 1986 voimaan tulleen yhteispohjoismaisen työmarkkinasopimuksen 1 §:n mukaan Suomessa, Islannissa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa suoritettu virallinen peruskoulun luokanopettajan-, aineenopettajan- ja erityisopettajan tutkinto, antaa kelpoisuuden toimia opettajan tehtävissä. Aineenopettajan virallinen todistus antaa kelpoisuuden myös opettajan virkaan lukiossa. Muista, paitsi alle kolme vuotta kestäneestä Pohjoismaissa suoritetusta luokanopettajantutkinnosta, tarvitaan kuitenkin Opetushallituksen antama tunnustamis- tai opintojen rinnastamispäätös. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 55.) *Tunnustamisella* tarkoitetaan esimerkiksi sitä, voidaanko ulkomailla (EU ja ETA-maat) suoritettu tutkinto rinnastaa Suomessa suoritettavaan ylempään tai alempaan korkeakoulututkintoon. *Rinnastamisella* tarkoitetaan muissa kuin EU- tai ETA-maissa suoritettujen tutkintojen rinnastamista Suomessa suoritettavaan tutkintoon. (Opetushallitus 2010.)

Perusopetuksen ja lukion kelpoisuusvaatimukseen liittyvistä opettajia koskevista erivapaushakemuksista vastaa 1.1.2014 alkaen Etelä-Suomen aluehallintovirasto (AVI). Aikaisemmin asioita hoidettiin Opetus- ja kulttuuriministeriössä. (Aluehallintovirasto www-sivut 2015.) *Erivapauspäätöksiä* haetaan nykyään enää harvoin, sillä yliopistot antavat itse opintosuorituksiin liittyviä vastaavuustodistuksia ja lukevat hyväksi aikaisempia opintoja. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 26.) Henkilö voi hakea

erivapautta esimerkiksi, jos hänen suorittamat tutkinnot eivät tuota kelpoisuutta virkaan tai hän ei saa yliopistolta riittävää todistusta opinnoistaan, mutta henkilö kokee, että hänen muu ansioituneisuus ja pätevyys antavat tehtävään vaadittavan riittävän pätevyyden. Henkilölle voidaan siis yksittäistapauksissa ja henkilön omasta hakemuksesta, myöntää erityisestä syystä erivapaus kelpoisuusehdoista virkaan. (Koskinen & Kulla 2009, 84.)

Opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettu asetus ohjaa osaltaan myös virkarakennetta ja opetustyössä käytettäviä tehtävänimikkeitä. Koulutuksen järjestäjä voi kuitenkin vaikuttaa ja muuttaa tehtävänimikkeisiin liittyviä virka- ja tehtäväkuvauksia. (Lahtinen & Lankinen 2013, 369.) Tarkemmin asiasta määrittelee laki kunnallisesta viranhaltijasta (23 §) esimerkiksi silloin jos viranhaltijan tehtävää joudutaan syystä tai toisesta olennaisesti muuttamaan. (Kuntatyönantajat, OVTES 2014–2016, 19.) Käytännössä näin voi tapahtua esimerkiksi silloin, jos tehtäviä joudutaan uudelleenjärjestelmään ja opettajan tunnit eivät omassa koulussa riitä, vaan opettaja joudutaan siirtämään toiseen kouluun. Esimerkiksi tuntiopettajat voivat opettaa useammassa eri koulutusmuodossa tai perusopetuksen oppilaitoksessa. Oman äidinkielen tai uskonnon opettajat, ovat oppilaitosten välillä liikkuva ammattiryhmä, joiden työsarka laajenee päivän ja viikon aikana useampaan kouluun. Henkilön on kuitenkin täytettävä tehtävän vaatimat kelpoisuusvaatimukset, jokaisen koulun ja tehtävän osalta. (Lahtinen & Lankinen 2013, 369.) Opettajan opettaessa eri tehtävissä ja eri kouluissa, merkittävä kelpoisuuteen vaikuttava seikka on myös se, että esimerkiksi perusopetuksessa toimivalta opettajalta vaaditaan opetuskielessä erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. Kielilaki määrittelee miten vaadittu kielitaito osoitetaan ja kelpoisuusasetus sen millaista kielitaitoa tehtävässä vaaditaan. Opettajia koskevasta kielitaidosta säädetään erityislainsäädännössä (kelpoisuusasetus). (Hirvonen & Mäkinen 2006, 87.)

Olipa tehtävä mikä hyvänsä opettajan kelpoisuus osoitetaan esittämällä varsinainen tutkintotodistus, kielitaidon osoittavilla todistuksilla, työtodistuksilla ja opintoihin liittyvillä osasuoritustodistuksilla. Kelpoisuus voidaan todeta vasta, kun kaikki vaadittavat suoritukset on tehty ja esitetty. Opintosuoritusote ei ole virallinen tutkintotodistus, eikä se pelkästään riitä kelpoisuuden toteamiseen. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2008, 19.) Virkahaun yhteydessä on hakemukseen liitettävä selvitykset kelpoi-

suuteen perustuvista asiakirjoista (Hirvonen & Mäkinen 2006, 82.) ja kelpoisuusvaatimukset täyttävät vaateet tulee olla suoritettuna hakuajan päättyessä. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2008, 19). Opintosuoritusotteesta on Helsingin opetusvirastossa kuitenkin hyväksytty (taiteen maisterit), merkintä suoritetuista pedagogisista opinnoista (tutkintotodistuksen yhteydessä annettu), mikäli yliopisto ei ole antanut siitä erillistä todistusta tai sitä ei ole merkitty varsinaiseen tutkintotodistukseen.

Koska kelpoisuus toimii OVTES:n peruspalkan pohjana ja on opettajan palkanmäärittelyn peruste, on tärkeää, että kaikki kelpoisuuden toteamiseen tarvittavat tutkintotodistukset ja osasuoritukset toimitetaan viipymättä. Opettajan tehtävästä maksettavaa palkkaa arvioitaessa huomioidaan opettajan kelpoisuus ja tutkinnon taso suhteessa tehtävän vaativuuteen. Tehtäväkohtaisissa palkoissa voi kuitenkin olla kuntakohtaisesti suuriakin eroja, kunnan oman palkkausjärjestelmän puitteissa. Tehtävään on voitu esimerkiksi lisätä erityisvaatimuksia (mm. apulaisrehtorin tehtävät) ja sen vuoksi erot palkassa voivat olla huomattavia. (Kuntatyönantajat, OVTES 2014–2016, 18–23.)

4 KELPOISUUSVAATIMUKSISTA ANNETUN ASETUKSEN SOVELTAMISALA JA OPETTAJAN TEHTÄVIIN VAADITTAVAT OPINNOT

Opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa, säädetään tarkemmin myös henkilön kelpoisuusvaatimukset erilaisiin opettajatehtäviin ammattinimikkeittäin. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 47.) Seuraavassa selvennetään lyhyesti opettajan tehtäväkuvat ja läpikäydään keskeiset kelpoisuusvaatimukset ammattinimikkeittäin esiopetuksesta aineenopetukseen sekä selvennetään Pohjoismaista ja muista maista valmistuneiden opettajien kelpoisuusvaatimuksia.

4.1 Esiopetuksen tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus

Esiopetuksella tarkoitetaan suunnitelmallista päivähoitossa tai perusopetuksessa annettavaa opetusta. Voidaan puhua myös alkuopetuksesta tai ns. oppivelvollisuutta edeltävästä opetuksesta, jolloin koulu aloitetaan vuotta tai kahta aiemmin (Koulu tutuksi opas 2014.) Erityisopetusta ja erityistä tukea tarvitsevien- sekä monikulttuuristen oppilaiden kasvava määrä lisää esi- ja alkuopetuksen tarvetta, mutta samalla myös tehtäviin tarvittavien opettajien määrää. (Kopisto ym. 2011, 9.) Käytännössä esiopetusta annetaan esimerkiksi maahanmuuttajalapsille esiopetuksen yhteydessä tai valmistavana opetuksena perusopetuksessa. Helsingissä tällaisia esiopetuksen ja ensimmäisen luokan väliin sijoittuvia luokkia ovat ns. starttiluokat. (Koulu tutuksi 2014.) Vuonna 2014 Helsingissä toimi perusopetuksen yhteydessä 5 starttiluokkaa. Oppilaita niissä on yhteensä n. 50. Kaiken kaikkiaan Helsingin opetusviraston esiopetuksen piirissä on n. 120 oppilasta, jotka jakaantuvat laajalti ympäri kaupunkia eri kouluihin (n. 28 koulua). (Helsingin kaupungin Intranet-sivut 2014.)

Kelpoisuusasetuksen (7 §) mukaan esiopetuksen ryhmässä, jossa oppilaina on sekä perusopetusta että esiopetusta saavia oppilaita, vaaditaan luokanopettajan kelpoisuus (kappale 4.2) Mikäli opetettavassa luokassa ei ole perusopetusta saavia oppilaita, tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on alempi korkeakoulututkinto sekä varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön

kelpoisuusvaatimuksista 7 §, Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 49.) Kelpoisuus tehtävään on myös henkilöllä, joka on suorittanut vanhamuotoisen lastentarhanopettajan, sosiaaliohjaajan tai sosiaalikasvattajan opistotasaisen tutkinnon. Lisäksi kelpoisuuden on voinut saada esimerkiksi sosionomin ammattikorkeakoulututkinnolla. (Metsäranta 2014.)

4.2 Luokanopetus ja tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus

Ensimmäisinä kouluvuosina opitaan koulunkäyntiin ja ryhmässä toimimiseen liittyviä perustaitoja, uusien luokkatovereiden kanssa ja samalla kartuttaen sosiaalisia taitoja. Peruskoulun 1.-6. luokilla työskennellään ja opitaan pääosin omassa luokassa luokanopettajan (Perusopetuslaki ja kelpoisuusasetus 1 §) johdolla. Luokassa voi työskennellä oman opettajan lisäksi ja tarpeesta riippuen esimerkiksi erityisopettaja, oman äidinkielen opettaja tai koulunkäyntiavustaja. (Tervetuloa kouluun, lv 2014–2015.) Oppilaan äidinkielen ollessa muu kuin suomi, oppilas saa opetusta S2 oppiaineen nimellä, kunnes kielitaito vastaa suomenkieltä äidinkielenä puhuvan oppilaan tasoa. (Koulu tutuksi opas, 2014.)

Luokanopetusta on kelpoinen antamaan henkilö, joka on suorittanut kasvatustieteen maisterin tutkinnon, vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset peruskoulussa vaadittavat opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 4 §; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 48.) Kasvatustieteen maisterin koulutusohjelman mukaiseen luokanopettajan ja terveystieteen maisterin tutkintoon sisältyvät opettajan pedagogiset opinnot ja niistä ei tarvita erillistä todistusta. Muista koulutusohjelmista luokanopettajan kelpoisuuden saaneet tarvitsevat pedagogisista opinnoista erillisen todistuksen tai merkinnän todistukseen. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 53.) Kelpoisuusasetuksen (22 §) mukaan luokanopettajan tutkintoon (vanhat todistukset) kuuluneet 35 opintoviikon laajuiset perusopinnot, vastaavat asetuksen mukaisia luokanopettajalta vaadittavia peruskoulussa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisia opintoja.

Kasvatustieteen maisterin koulutusohjelman mukaan luokanopettajaksi valmistuneen tutkintotodistuksessa pääaineena hyväksytään joko kasvatustieteiden (myös varhaiskasvatus), erityispedagogiikan tai kasvatuspsykologian opinnot. Kasvatuspsykologia tutkii ja tarkastelee koulumaailmaa kokonaisvaltaisesti oppilaan näkökulmasta. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Luokanopettajan kelpoisuuden voi saavuttaa myös muista tiedekunnista kuin käyttäytymistieteellisestä, jolloin kelpoisuuden voi saavuttaa suorittamalla minkä tahansa ylemmän korkeakoulututkinnon ja edellä mainitut luokanopettajalta vaadittavat opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot, opettajan pedagogiset opinnot ja esimerkiksi perusopetukseen vaadittavat aineenopettajan opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 4 §.)

4.3 Luokanopettajan kaksoiskelpoisuus

Luokanopettajan kelpoisuuden saavuttaneella henkilöllä (kappale 4.2), jolla on myös suoritettuna perusopetukseen vaadittavat vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opetettavan aineen opinnot yhteisesti opetettavassa aineessa (kelpoisuusasetus 10 §) on kelpoinen antamaan luokanopetuksen ohella aineenopetusta yhteisesti opetettavassa aineessa. *Yhteisesti opetettavia aineita* perusopetuksessa ovat perusopetuslaissa (11 §) mainittavat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, ympäristöoppi, terveystieto, uskonto tai elämäntietä, historia, yhteiskuntaoppi, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, liikunta, musiikki, kuvataide, käsityö ja kotitalous sekä valtioneuvoston päättämät valtakunnallisessa tuntijaossa (14 §) mainitut aineet, mm. oppilaanohjaus. Opetuksen järjestäjä voi kuitenkin perusopetuslain (7 §) mukaisesti poiketa määräyksistä esimerkiksi järjestääkseen vieraskielistä opetusta oppilaiden tarpeen mukaan. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 14–17.)

4.4 Erityisopetus ja tehtävissä vaadittava opettajan kelpoisuus

Erityisopettajat ja erityisluokanopettajat antavat opetusta eri-ikäisille oppilaille, jotka tarvitsevat erityisopetusta psyykkisistä, fyysisistä tai muista syistä. Erityisen tuen syyt voivat johtua esimerkiksi vammaisuudesta, sairauden vuoksi johtuneesta pitkäs-

tä poissaolosta (tukiopetus), sopeutumattomuudesta ja siihen liittyvästä tuen tarpeesta. (Ammattinetti www-sivut 2014.) Erityisopetusta voidaan antaa osa-aikaisesti (laaja-alainen) klinikkamallisesti pienryhmässä, samanaikaisopetuksena tai luokkamuo-
toisesti, oppilaan tarpeesta riippuen. (Takala 2010, 59–63.) Opettajan tehtäviin erityisopetuksessa liittyy myös keskeisesti yhteydenpito oppilaan vanhempiin ja muihin yhteistyötahoihin, kuten esimerkiksi kouluterveyden huoltoon ja mahdollisiin muihin sosiaali- ja terveydenalan toimijoihin. Monialainen yhteistyö on erityisopetuksessa tärkeä osa tehtäväkuvaa ja sitä tulee painottaa erityisesti uusia erityisopettajia valittaessa.

4.4.1 Erityisopettajan kelpoisuus

Vaativaan erityisopettajan tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, opettajan pedagogiset opinnot ja erityisopettajan tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot (erityisopettajan opinnot) tai hänellä on kelpoisuus luokanopettajan tehtävään (kappale 4.2). Lisäksi tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut asetuksen mukaiset aineenopettajan opinnot (kappale 4.5) sekä erityisopettajan tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 49.) Pääsääntöisesti 1.1.1999 jälkeen suoritettut ylemmät korkeakoulututkinnot ja erityisopettajan tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot, vähintään 60 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa yhdessä opettajan pedagogisten opintojen kanssa, tuottavat erityisopettajan kelpoisuuden. (Metsäranta 2014.)

4.4.2 Erityisluokanopettajan kelpoisuus

Erityisluokanopettaja toimii perusopetuslain (17 § 2 mom.) mukaisesti luokkamuo-
toisessa pienryhmälle annettavassa erityisopetuksessa. Luokassa työskentelee erityis-
luokanopettajan lisäksi yleensä erityisopettaja ja koulunkäyntiavustaja. (Kunnallinen
työmarkkinalaitos 2009, 23.) Erityisluokanopettajan työkenttää ovat ns. nivelluokat
tai yhdysluokat (1-6.), joissa oppilaille on useimmiten psyykkisiä ongelmia (mm. au-
tismi) ja tuetut erityisluokat (7-9.), joissa oppilaiden tuen tarve on huomattava. Li-

säksi erityisluokanopettajat työskentelevät Helsingissä erityiskouluissa ja sairaalakoulussa. (Helsingin kaupungin www-sivut 2015.)

Erytisluokanopettajan tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut asetuksen mukaisesti maisterin tutkinnon, pääaineena erityispedagogiikka, opettajan pedagogiset opinnot ja peruskoulussa annettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot tai hänellä on kelpoisuus luokanopettajan (kappale 4.2) tehtävään. Luokanopettajatutkinnon lisäksi henkilön on täytynyt suorittaa asetuksen mukaiset erityisopettajan tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot (erityisopettajan opinnot). (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 8 §; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 49.) Lisäksi tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on perusopetuksen aineenopettajan kelpoisuus ja hän on suorittanut peruskoulussa opetettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot sekä erityisopettajan ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 23–24.)

Huomioitavaa on se, että erityisopettajan ja erityisluokanopettajan tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot (erityisopettajan-/ erilliset erityisopettajan opinnot) tulee olla suoritettu yliopistossa. Ammattikorkeakouluissa suoritettut vastaavat, eivät anna toistaiseksi kelpoisuutta perus- ja lukio-opetuksen opettajan tehtäviin. Ammattikorkeakouluissa suoritettavat ammatilliset erityisopettajan opinnot ovat ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien opettajien jatkokoulutusta ja myös opettajaksi aikovien valmistavaa koulutusta, eivätkä siis anna kelpoisuutta perus- ja lukio-opetuksen erityisopetuksen tehtäviin. (Hämeen ammattikorkeakoulu www-sivut 2015.)

4.5 Aineenopetus ja tehtävässä vaadittava opettajan kelpoisuus

Aineenopettajat toimivat sekä perusopetuksen että lukion puolella, ohjaten oppilaita ryhmänä ja aina tarpeen vaatiessa yksilöllisemmin. (Peda.net www-sivut 2014.) Aineenopettajat valmistuvat yliopistojen eri tiedekunnista. Yleisimmin he valmistuvat filosofian maistereiksi, mutta kelpoisuuden voi saada myös muilta tieteen linjoilta suorittamalla kelpoisuusasetuksen mukaiset opinnot.

Aineenopettajan kelpoisuudesta perusopetuksessa säädetään kelpoisuusasetuksen 5 §:ssä ja lukio-opetuksessa 10 §:ssä. Aineenopettajan tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, vähintään 60 op tai 35 ov laajuiset opetettavan aineen opinnot johonkin perusopetuksessa yhteisesti opetettavaan aineeseen. Lisäksi hänen on täytynyt suorittaa asetuksen mukaiset opettajan pedagogiset opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 5 § ja; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 48.) Pääsääntöisesti lukiossa työskentelevältä opettajalta vaaditaan samat opinnot kuin perusopetuksen opettajalta, mutta pääaineesta tai siihen rinnastettavasta opetettavan aineen opintokokonaisuudesta täytyy olla suoritettuna syventävät, vähintään 120 opintopisteen tai 55 opintoviikon laajuiset opinnot sekä muista opetettavista aineista (sivuaineet) kustakin vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 10 § ; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 50.)

Äidinkielen- ja kirjallisuuden opettajan tehtävään perusopetuksessa on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut edellä mainitut aineenopettajan tehtävään vaadittavat opinnot, siten, että ne koostuvat äidinkielen (esim. suomen kieli) ja kirjallisuuden perus- ja aineopinnoista, kuitenkin vähintään 60 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Vaikka käytännössä kyse on yhdestä oppiaineesta, vaaditaan kelpoisuuteen kahden aineen opintoja, erikseen kirjallisuudesta ja erikseen äidinkielestä.

Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan tehtävään vaaditaan perus- aineopintojen lisäksi syventävät (120 op tai 55 ov) opinnot pääaineesta (suomen kielestä, kotimaisesta kirjallisuudesta tai yleisestä kirjallisuustieteestä) ja muista opetettavista aineista vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon opinnot. Lisäksi äidinkieltä ja kirjallisuutta opettavalla on oltava olla kyseisen kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 50–51.)

Suomi toisena kielenä opettajuuteen vaaditaan samat opinnot kuin äidinkielen ja kirjallisuuden opettajalta eli kelpoisuuteen vaadittavat opinnot ovat käytännössä samat, mutta tutkinnon rakenne on hieman erilainen. (Helsingin yliopiston www-sivut 2014.) Lisäksi perusopetuksessa vaaditaan koulun opetuskielen mukainen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. (suomi toisena kielenä-opettajat www-sivut 2 014.)

Suomi toisena kielenä – aineenopettajan (S2) tehtävään lukiossa on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan tehtävään vaadittavat opinnot kelpoisuusasetuksen mukaisesti ja halliten opetuksessa käytettävä kieli. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 5 §; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 50–51.)

Työmarkkinalakimies Teija Metsärannan mukaan ”oman äidinkielen opettajat ovat erityisryhmä, joita kelpoisuusasetus ei sinänsä tunne, mutta asetusta tulee soveltaa”. Oman äidinkielen opettajat antavat opetusta vieraalla kielellä ja heillä ei ole suomen kielen kielitaitovaatimusta. Opettajan kelpoisuuteen vaaditaan asetuksen mukaisesti kuitenkin ylempi korkeakoulututkinto, opettajan pedagogiset opinnot sekä aineenhallinnasta riittävät opinnot. Näiltä opettajilta tulisi vaatia opetettavasta kielestä ja kulttuurista äidinkielen omaista hallintaa, mutta koulutusvaatimuksena ei voi olla syntyperä esimerkiksi natiivi. Koulutusvaatimukset ovat samat kuin muillakin opettajilla eli määräytyvät asetuksen mukaan.

Uskonnon opetukseen (ev.lut. ja ortod.) perusopetuksessa ja lukiossa vaaditaan kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (21 a §) mukaiset vaadittavat opinnot. Muuta kuin evankelis-luterilaista tai ortodoksisen uskonnon opetusta antavalta opettajalta vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, suoritettut pedagogiset opinnot ja aineenhallinnan osalta nimenomaisessa uskonnossa riittävän laajuiset opinnot. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 53.) Työnantajalla on paikallinen harkintavalta, millaiset tiedot ja uskonnon tuntemus ovat riittävät tähän tehtävään. (Lahtinen ja Lankinen 2013, 382.) Mikäli evankelis-luterilaista tai ortodoksista uskontoa annetaan luokanopetuksen yhteydessä perusopetuksessa, vaaditaan luokanopettajalta kyseisen uskonnon opettavan aineen opinnot tai niiden tulee sisältyä opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 20–21.)

Mainittakoon vielä, että perusopetuksen *oppilaan ohjaukseen* ja lukion *opinto-ohjaajan* tehtävään molemmilla linjoilla (perusopetus ja lukio) on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, vähintään 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset opinto-ohjaajan opinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 48- 50.) Huomioitavaa on, että ammatillisessa koulutuksessa (AMK) suoritettut 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset

opinto-ohjaajan opinnot (ammattillisia valmiuksia antavat opinnot) antavat kelpoisuuden myös lukion opinto-ohjaajan sekä perusopetuksen oppilaanohjauksen tehtäviin. (Metsäranta 2014.)

Lukiossa kelpoisuuden voi myös saada aineeseen (ns. *valinnaisaineet*), joka on mainittu oppilaitoksen opetussuunnitelmassa (esimerkiksi tanssi tai ilmaisutaito), mutta ei ole mainittu valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (955/2002) ja ole tällaisen oppiaineen syventävä tai soveltuva kurssi. Käytännössä henkilön on täytynyt suorittaa 120 opintopisteen tai 55 opintopisteen verran kyseiseen aineeseen soveltuvia opintoja, jota hän opettaa ainoana aineena lukiossa. Mikäli hän antaa opetusta useammassa kuin, yhdessä aineessa, on siitä oltava suoritettuna 60 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa soveltuvia opintoja. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 10a §; Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 50.)

4.6 Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen tuottama opettajakelpoisuus

Maaliskuussa 1982 ja syyskuussa 1986 voimaan tulleen yhteispohjoismaisen työmarkkinasopimuksen 1 §:n mukaan, Suomessa, Islannissa, Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa suoritettu virallinen peruskoulun luokanopettajan-, aineenopettajan- ja erityisopettajan tutkinto, antaa kelpoisuuden toimia opettajan tehtävissä tietyin edellytyksin ja rajoituksin. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 55.) Opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (4 §) mukaan vähintään kolme vuotta kestäneen luokanopettajan tutkinnon Pohjoismaissa suorittanut on kelpoinen opettajan virkaan ilman erillistä päätöstä. Tutkinnon ollessa lyhyempi kuin kolme vuotta, on henkilöllä kelpoisuus luokanopettajan tehtävään perusopetuksen 1-4 luokilla. Opetushallituksen määrittelemän lisäopiskelun suorittuaan, opettaja voi saada kelpoisuuden opettaa luokilla 1.-6. Samaisen asetuksen (5 §) mukaan aineenopettajan tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut vähintään kolme vuotta kestäneen taito- ja taideaineisiin suuntautuneen tutkinnon tai vähintään neljä vuotta kestäneen muun opettajakoulutuksen ja osoittanut kelpoisuutensa Opetushallitukselta saamallaan todistuksella. Lisäksi Perusopetuslain (17 §) mukaisesti kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (8 §) mukaan erityisopettajan tehtävään on myös kelpoinen henkilö, joka on

saanut Opetushallitukselta kelpoisuustodistuksen Pohjoismaissa suoritetusta erityisopettajan tutkinnosta tai mikäli saadun koulutuksen suuntautuminen vastaa tehtävän vaatimuksia.

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa Opetushallitus voi antaa myös määräyksen lisäopintojen suorittamisesta, jos niin tarpeelliseksi katsoo. Mikäli koulun opetuskieli tai esimerkiksi oppilaalle annettavan opetuksen oma kieli on joku muu (POL 10 §), vaaditaan perusopetuksessa opettavalta opettajalta opetuskielestä erinomainen suullinen ja kirjallinen taito. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 50.)

4.7 Muualla kuin Suomessa tai muissa Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen tuottama opettajakelpoisuus

Mikäli henkilö hakee julkiseen virkaan Suomessa ulkomailla suoritettun tutkinnon perusteella, tarvitsee hän pääsääntöisesti tunnustamis- tai rinnastamispäätöksen Opetushallitukselta. Tutkintojen tunnustaminen perustuu ammattipätevyyslakiin (1093/2007) ja lakiin ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (UO-laki/ 531/1998) sekä opetustoimen henkilöstön asetukseen kelpoisuusvaatimuksista. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 25–26.) Kaikista muista paitsi Pohjoismaissa suoritetuista tutkinnoista ja opinnoista tarvitaan Opetushallituksen päätös. Ammattipätevyyslain 2005/367/EY mukaan EU- tai ETA- Valtion kansalainen, joka on hankkinut pätevyytensä toisessa EU- tai ETA-maassa, on velvollinen hakemaan pätevyyden tunnustamista Opetushallituksesta. Ammattipätevyyden tunnustamista haetaan myös, mikäli tutkinto on suoritettu muussa, kuin EU- tai ETA-maassa. Rinnastamis- ja tunnustamispäätöksellä tarkoitetaan Opetushallituksen antamaa päätöstä, silloin kun tarvitaan ulkomailla suoritetusta tutkinnosta rinnasteisuutta tai kannanottoa siitä, kuinka ulkomailla suoritettu tutkinto rinnastetaan Suomessa suoritettavaan korkeakoulututkintoon tai virkakelpoisuuteen Suomen työmarkkinoilla. Rinnastamisesta puhutaan silloin, kun Opetushallitus antaa päätöksen ulkomailla suoritettun tutkinnon virkakelpoisuudesta Suomessa. (Opetushallitus 2010, 17.) Huomioitavaa on, ettei tunnustamispäätös anna kuitenkaan mahdollisuutta käyttää suomessa suoritettavaa vastaavaa tutkintonimikettä (esim. kasvatustieteenmaisteri). (Koskinen & Kulla 2009, 79.)

Aina annettu päätös ei kuitenkaan suoraan anna kelpoisuutta toimia Suomessa opettajan virassa, vaan päätökseen voidaan sisällyttää esimerkiksi vaatimus kelpoisuuskokeen suorittamisesta tai sopeutumisajasta, jolla hakija osoittaa saamansa koulutuksen ja ammattiosaamisen vastaavan Suomessa vaadittavaa osaamista. (Koskinen & Kulla 2009, 79.) Opettajilta vaaditaan usein suoritettavaksi esimerkiksi noin vuoden mittainen opetusharjoittelu Suomessa, jonka jälkeen harjoittelu voidaan rinnastaa opettajalta vaadittaviin asetuksen mukaisiin pedagogisiin opintoihin.

5 SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET JA LINJAUKSET

Aikaisemmin kelpoisuusvaatimukset säädettiin opettajan virkanimikkeen mukaan, ei kelpoisuutena tehtävään, kuten nykyään. Historialla (mm. tutkintouudistukset) ja aikaisemmin voimassa olleella lainsäädännöllä on vaikutus opettajan kelpoisuuteen. Aikaisemmin voimassa olleen lainsäädännön ja asetuksen vuoksi opettajat ovat voineet säilyttää silloisen kelpoisuuden, vaikka nykysäädösten mukaan esimerkiksi opinnot eivät riittäisi opettajan tehtävässä vaadittavaan kelpoisuuteen. (Lahtinen & Lankinen 2013, 348–349.)

5.1 Esiopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset

Mikäli esiopetuksessa toimii sosiaalikasvattajan tutkinnon suorittanut opettaja, on hänen opintoihinsa täytynyt sisältyä ennen vuotta 2004 suoritettuihin 15 opintoviikon laajuiset Opetusministeriön hyväksymät esiopetuksen opinnot ja lisäksi asetuksessa vaaditut työkokemus vaateet. Työkokemusta on täytynyt karttua päiväkodin johtajan- tai lastentarhanopettajan tehtävistä minimissään vuoden. Lisäksi sosiaalikasvattajan tai sosiaaliohjaajan tutkintojen on täytynyt olla suoritettu 1995 jälkeen ja niihin on täytynyt sisältyä 20 opintoviikon laajuiset esiopetuksen opinnot, mukaan lukien yhden vuoden työkokemuksen. Mikäli esiopetuksen tehtävässä toimii sosionomi, on hänen täytynyt tulla valituksi ammattikorkeakouluun viimeistään vuonna 1999 ja koulutukseen on täytynyt sisältyä 15 opintoviikon laajuiset esiopetuksen sekä var-

haiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot, vähintään 50 opintoviikkoa. (Met-säranta 2014.)

5.2 Luokanopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset

Siirtymäsäännösten nojalla luokanopetusta on kelpoinen antamaan myös henkilö, joka on suorittanut kasvatustieteen kandidaatin-, kansakoulunopettajan- tai peruskou-lun luokanopettajan tutkinnon (160 opintoviikkoa). Asetuksen (530/1978) mukaises-ti. Näihin vanhoihin luokanopettajan koulutusohjelmiin kuuluivat osana asetuksen mukaiset opetettavien aineiden perusopinnot (vähintään 35 opintoviikkoa), joten eril-lisiä todistuksia ei ole tarpeen vaatia. (Kunnallinen työmarkkinalaitos 2009, 15.)

5.3 Kaksoiskelpoisuuden siirtymäsäännökset ja linjaukset

Muutosasetuksen (2005/865, 5a §) mukaan opettajalla on kaksoiskelpoisuuden mu-kainen aineenopettajan kelpoisuus opettamaansa aineeseen, vaikka hänen opettaman-sa aine ei ole mainittu perusopetuslain mukaisesti valtakunnallisessa tuntijaosta (LIITE 1) annetussa Valtioneuvoston asetuksessa (1435/2001) ja sen tavoitteissa, mutta on kirjattu oppilaitoksen opetussuunnitelmaan ja henkilö on suorittanut tähän oppiaineeseen ja sisältöön soveltuvia opintoja yliopistossa. (Lahtinen & Lankinen 2013, 132.)

Helsingin opetusvirasto on tehnyt työnantajalinjauksen liittyen aineenopetukseen pe-rusopetuksessa (opetuspäällikkö M. Kyllönen), jonka mukaan Helsingin kaupungilla ei ole perusopetuksen oppilaitoksia, joissa voisi opettaa jotain muuta kuin valtakun-nallisessa tuntijaossa mainittuja oppiaineita. Linjaus perustuu kelpoisuusasetuksen mainintaan siitä, että koulut voivat antaa opetusta ns. valinnaisaineissa (esimerkiksi tanssi). Helsingissä tanssin opetus on yleensä kuitenkin osa perusopetuksessa annet-tavaa liikunnanopetusta, ei itsenäinen oppiaine.

5.4 Erityisopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset

Siirtymäsäännösten mukaan vaikeammin kehitysvammaisille annettavaan opetuksen (EHA2) tehtävään on kelpoinen henkilö, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon (esimerkiksi vanha opistotason lastentarhanopettaja tai sosiaalikasvattaja) sekä asetuksen mukaiset erityisopettajan opinnot tai on ennen 1.1.1999 suorittanut peruskouluasetuksen (103 § 4 mom.) mukaisesti lastentarhanopettajan- tai humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnon ja erilliset erityisopettajan opinnot. Vuoden 1998 jälkeen kyseistä kelpoisuutta ei voi enää saada vanhalla opistotason tutkinnolla ja suorittamalla erityisopettajan opintoja. (Oroza 2005.)

Edelliseen liittyvään siirtymäsäännökseen löytyy historiasta varmasti useita erityisopetuksen kelpoisuuteen liittyviä tulkintavirheitä, joista kaikkia ei ole edes huomattu. Erityisopetuksen siirtymäsäännöksiä on erittäin haastava soveltaa, sillä siinä vaikuttavat tutkintojen ja suoritusten ajoittuminen ja suuntautuminen (mm. erityisopetus/varhaiskasvatus). Lähivuositakin löytyy Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu (KHO:2013:82) laaja-alaisen erityisopettajan nimityksen yhteydessä tapahtuneesta kelpoisuustulkintaan liittyvästä opettajan kanteesta. Opettaja oli riitauttanut nimityksen virkaan, jossa hänellä ei katsottu olevan virkaan valittavan yläluokkien laaja-alaisen erityisopettajan virkaan. Kyseisessä ratkaisussa opettajan kelpoisuus oli tulkittu, niin ettei hän ollut siirtymäsäännöksen (27 §) nojalla säilyttänyt kelpoisuutta erityisopetukseen yläluokilla. Koulutuksensa (kasvatustieteen kandidaatti/lastentarhanopettaja 1997 ja 50 ov: laajuiset erilliset erityisopettajan opinnot harjaantumisopetuksen erityisopetuksen osa-alueelle) ansiosta hänellä oli kelpoisuus luokanopettajan virkaa vastaavaan harjaantumisopetuksen erityisluokanopettajan virkaan (103 § 4 mom.). Lisäksi hänellä oli yliopistosta saatu vastaavuustodistus, jonka nojalla hän oli kelpoinen myös esiasteen erityisluokanopettajan (103 § 5 mom.) virkaan. Koulutuksestaan huolimatta hänellä ei kuitenkaan ollut suoritettuna opettajalta vaadittavia pedagogisia opintoja eikä liioin perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisia opintoja. Näin ollen opettajan hakemus virkanimityksen purkamiseksi hylättiin ja todettiin, ettei henkilöllä ollut kyseiseen virkaan vaadittavaa kelpoisuutta. (Korkeimman hallinto-oikeuden www-sivut 2015.)

Aika-ajoin on tullut esille myös kelpoisuustulkintaa tehdessä, että siirtymäsäännöksen myötä on ollut opettajia, joilla on kelpoisuus ns. EHA1-opetukseen. EHA1 tarkoitti harjaantumisopetusta, mutta yhdistettiin 1.1.1999 kehitysvammaisille (EHA2) annettavan opetuksen kokonaisuuteen. (Metsäranta 2014.)

5.5 Aineenopetuksen siirtymäsäännökset ja linjaukset

Asetuksessa (5a §) opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista todetaan, että aineenopettajan tehtävään kelpoisuuden saa siirtymäsäännösten myötä myös tilanteissa, joissa henkilö on suorittanut riittävät opinnot aineesta, jota: *”annetaan hyväksytyyn opetussuunnitelman mukaisesti oppiaineessa, jota ei mainita perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1435/2001) ja joka ei ole tällaisen oppiaineen syventävä tai soveltava oppimäärä”*. Helsingin kaupungin opetusvirastossa on kuitenkin linjattu, että Helsingin kaupungin perusopetusta antavissa kouluissa, ei ole sellaisia muita aineita kuin yhteisesti opetettavat aineet, joista kelpoisuuden tehtävään voisi saada.

Aikaisemmin perusopetuksessa aineenopetuksessa toimivien *kaupallisten aineiden-, kotitalouden-, maa- ja metsätalouden- ja puutarhanhoidon-, teknisen työn- ja tekstiilityön* opettajat olivat kelpoisia silloisten asetusten mukaan opettamaansa aineeseen ja asetusten muuttuessa 1.1.1999 säilyttivät kelpoisuutensa tehtävään. (Peruskouluasetus 718/1984 ja muutosasetus 1174/1992.) Ennen 1.8.2005 kelpoisuuden saavuttanut teknisen työn ja tekstiilityön opettaja, on kelpoinen opettamaan käsityötä edelleen. (Opetustoimen lainsäädäntö 2013, 53.) Ennen 1.1.99 siirtymäsäännösten turvin kelpoisuuden ovat voineet saada myös henkilöt, jotka ovat suorittaneet vähintään 15 opintoviikon laajuiset opetettavan aineen opinnot useammassa kuin kahdessa aineessa tai ovat opettaneet kyseistä ainetta yhdenjaksoisesti vähintään lukuvuoden neljän vuoden aikana. Siirtymäsäännös koskee myös lukiossa työskenteleviä opettajia. (Opetusalan ammattijärjestö www-sivut 2014). Siirtymäsäännös koskee siis vanhoja tutkintotodistuksia ja käytännössä niitä ei juuri enää nykypäivänä tule.

Eräitä *lukion valinnaisaineita* (kaupalliset aineet, mediakasvatus, tanssi ja ilmaistaito) ei ole mainittu tuntijaossa ja eivät ole sen vuoksi oppiaineiden soveltavia tai syventäviä oppimääriä. Näistä aineista on tehty linjaus Helsingissä (3.2.2014 linjanjohtaja M. Willman), että näitä aineita tai niiden soveltavia opintoja riittävästi opiskellut opettaja, voi saada kelpoisuuden kyseiseen tehtävään, mikäli aine on mainittu oppilaitoksen opetussuunnitelmassa ja on itsenäinen aine (ei esim. äidinkielen ja kirjallisuuden alla). Kelpoisuus kyseiseen aineeseen on käytännössä voimassa vain kyseisessä lukiossa. Esimerkiksi Kallion lukio, joka on saanut eritystehtäväkseen ilmaisupainotteisuuden (mm. puheviestintä ja ilmaisutaito).

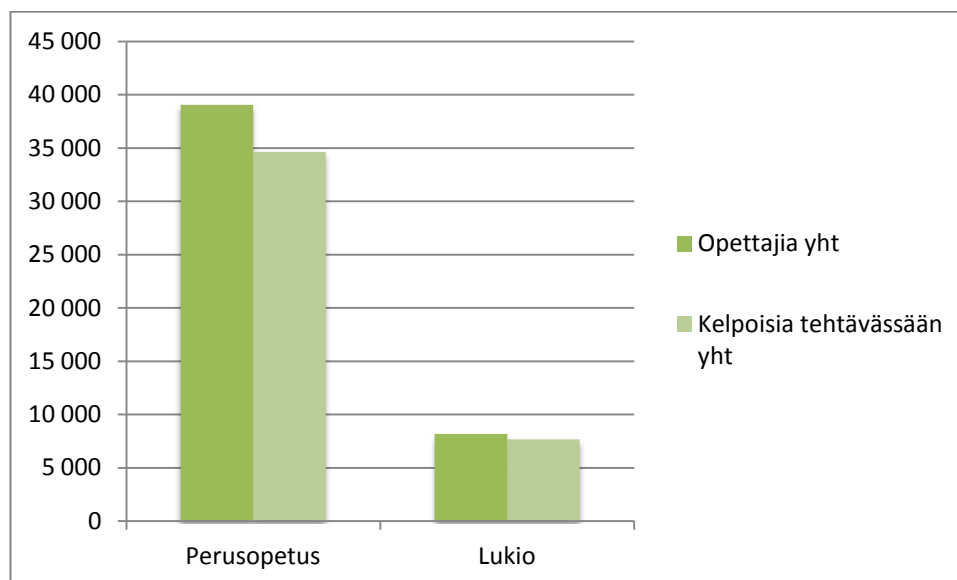
Muun uskonnon (kuin evankelis-luterilainen tai ortodoksi) opettajan kelpoisuudesta on tehty Helsingissä linjaus kesäkuussa 2014, kuullen Espoon- ja Vantaan kaupungin linjausta asetukseen opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukseen (21a §) perustuen. Sekä Vantaan että Espoon edustajat totesivat, että 60 opintopisteen opinnoilla kyseiseen uskontoon, saa kelpoisuuden myös lukio-opetukseen. Asetustekstin (21a §) mukaan harkintavalta näissä kysymyksissä on valinnan tekevällä virkamiehellä, joten kuntakohtaisetkin tulkinnat ovat sallittuja. Tämän asetuksen teksti on Opetusministeriön asiantuntijan (Tiina Kavilo) mukaan jätetty löyhäksi, koska kelpoisten opettajien saaminen näihin opettajavirkoihin on erittäin vaikeaa. Tästä johtuen pääkaupunkiseudun kunnat, ovat ottaneet asiaan väljemmän tulkinnan ja helpottavat opettajien saamista muiden uskontojen opettajan virkoihin..

5.6 Pohjoismaissa suoritettujen tutkintojen siirtymäsäännökset ja linjaukset

Pohjoismaissa ennen vuotta 1988 Ruotsissa suoritetusta *lågstadielärare* tutkinnosta (100p) saa kelpoisuuden luokille 1-3 ja *mellanstadielärare* tutkinnosta (120p) luokille 4-6. Aineenopetusta Ruotsissa lukeneet *ämneslärare* linjan (160-180p) suorittaneet opettajat saivat kelpoisuuden luokille 7-12, mikäli opiskelu suuntautui kieliin, historiaan ja yhteiskuntaoppiin tai matematiikkaan ja luonnontieteisiin. Sen sijaan *hemp-råkslärare* (80p) tutkinnon suorittaneet eivät ole Suomessa kelpoisia luokanopettajiksi, vaan saavat vain omassa kotimaassaan kelpoisuuden kotikielen opettajiksi. (Blomqvist 2005.)

6 OPETTAJAMÄÄRÄT SUOMESSA JA HELSINGISSÄ

Opetushallituksen antaman lehdistötiedotteen (25.2.2014) ja Opetus- ja kulttuuriministeriön (14.11.2011) mukaan vuonna 2013 perusopetuksen opettajista kelpoisia hoitamaansa tehtävään oli peräti 89 prosenttia koko maan opettajistosta ja 94 prosenttia luokanopettajista täytti lain vaatiman kelpoisuuden tehtävänsä. Perusopetuksessa toimivista lehtoreista (aineenopettajat) ja rehtoreista jopa 96 prosenttia täytti kelpoisuuteen vaadittavat vaatimukset. Vastaavasti lukio-opetuksessa lehtoreiden ja rehtoreiden kelpoisuus prosentti oli perusopetusta parempi. Sen sijaan ruotsinkielisen lukio-opetuksen kelpoisuuden omaavien opettajien ja rehtoreiden määrä oli selkeästi suomenkielistä alempi. Peruskoulujen osalta Opetushallitus toteaa lukion rehtoreiden ja opettajien kelpoisuusasteeksi 79 prosenttia (Kuvio 1).

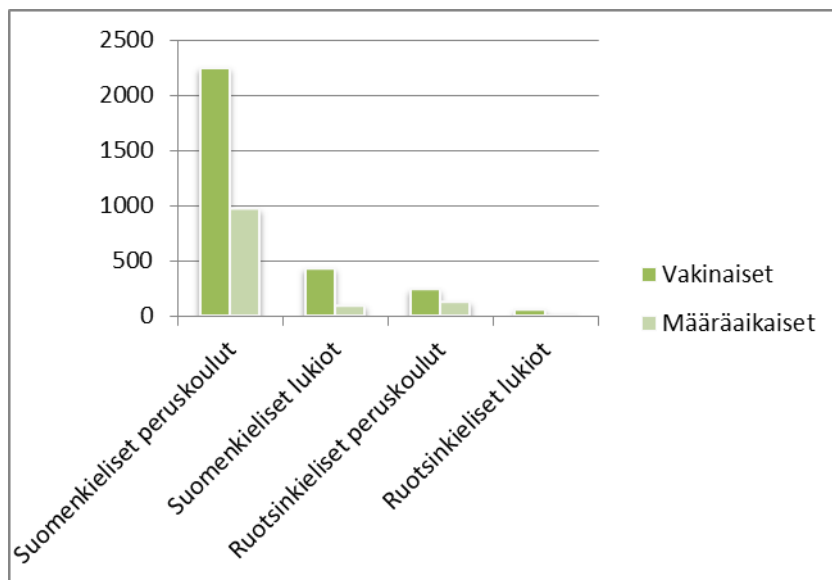
Kuvio 1. Kelpoisten opettajien määrä Suomessa.

Opetus ja kulttuuriministeriön teettämän kyselyn mukaan Suomessa työskenteli kaiken kaikkiaan n. 60 000 opettajaa (mukaan lukien ammatilliset oppilaitokset). Kyselyn mukaan perusopetuksessa työskenteli vain 900 epäpätevää luokanopettajaa ja 1200 erityisopettajaa. Opetusneuvos Armi Mikkola Opetus- ja kulttuuriministeriöstä toteaa, että opettajien korkea kelpoisuus Suomessa on kilpailuvaltti, josta on syytä pitää kiinni ja olla ylpeä. (Opettajalehti 13/2014.)

6.1 Opettajien määrä Helsingissä

Vuonna 2013 Helsingissä toimi 120 Helsingin kaupungin peruskoulua, 16 lukiota ja kaksi aikuislukiota (suomen- ja ruotsinkielinen). Kaiken kaikkiaan niissä työskenteli 4134 opettajaa, mukaan lukien rehtorit. (Henkilöstöraportti 2013.) Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä pystyäkseen toteuttamaan perusopetuslain mukaista perusopetusta alueen oppivelvollisuusikäisille, Helsingin kaupunki on tehnyt sopimuksen alueella toimivien yksityisten- ja valtion koulujen (ns. sopimuskoulujen) kanssa. (Lahtinen & Lankinen 2013, 92-94.) Helsingissä toimivien kaupungin sopimuskoulujen henkilöstö ei ole laskettu Helsingin kaupungin henkilöstömääriin, eivätkä tiedot löydy henkilötietojärjestelmästä (eHijat/Liksa). Tästä johtuen sopimuskoulut ja niiden henkilöstömäärät eivät ole mukana opinnäytetyössä esitetyissä tilastoissa.

Esitettyjen kuvioden (1-6) ja taulukon (1) tiedot on kerätty Helsingin kaupungin henkilöstötietojärjestelmästä (eHijat/Liksa), johon on tallennettu koko kaupungin henkilöstön palvelussuhteisiin liittyvät tiedot. Tilastoinnissa on huomioitu ne opettajat, joiden viikkotyöaika täyttää päätoimisuuden kriteerit (vähintään 16 tuntia/ viikko).

Kuvio 2. Opettajien määrä Helsingissä vuonna 2013.

Helsingin kaupungin Opetusviraston henkilöstöraporttiin 2013 kootun tiedon mukaan Helsingissä työskenteli vuonna 2013 noin 4130 opettajaa. Vakinaisessa virkasuhteessa-

sa heitä työskenteli reilu 3060 ja määräaikaaisesti 1180:si (kuvio 2). Suomenkielisellä puolella työskenteli koko perus- ja lukio-opetuksen opettajakunnasta 90 prosenttia ja ruotsinkielisellä puolella 10 prosenttia opettajista. Opetustehtävissä työskennelleistä noin 76 prosenttia oli naisia ja noin 24 prosenttia miehiä. Luvut ovat verrattavissa koko Helsingin kaupungin henkilöstömäärään ja sukupuolirakenteeseen, sillä koko kaupungissa työskentelevien naisten määrä hipoi 75 prosenttia ja miesten vastaava luku oli reilu 25 prosenttia. Juuri suuresta opettajamäärästä ja tutkintotodistuskirjosta johtuen Helsingissä työskentelevien ja sinne työskentelemään hakevien opettajien kelpoisuustulkinta on opinnäyteyöntekijän mielestä erittäin haastavaa. Tulokunnan teko painottuu erityisesti virkahakuaikoihin ja lukuvuoden aloitukseen, jolloin työ on ajoittain hyvin hektistä.

6.2 Kelpoisten opettajien määrä Helsingissä

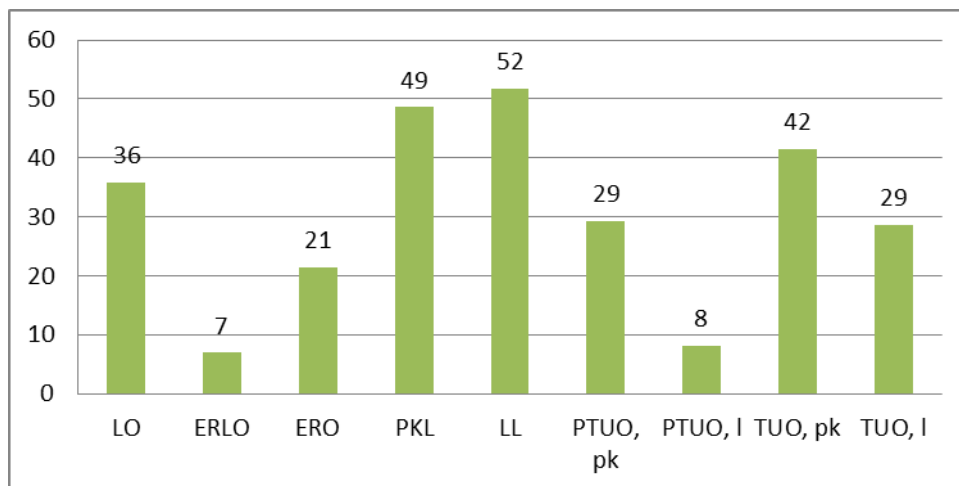
Opetushenkilöstön korkeista kelpoisuusvaatimuksista johtuen, opetusvirastossa työskentelevä henkilöstö on yksi Helsingin kaupungin korkeimmin koulutetuista hallintokunnista. Opetusviraston henkilöstöstä suurin osa on opettajia (75 %), mutta korkea koulutus näkyy myös esimerkiksi opetusviraston hallinnon henkilöstön koulutustiedoissa. Opettajien kelpoisuus on Helsingissä yksi henkilöstön osaamiseen liittyvä lautakuntatason strateginen tavoite ja sen vuoksi kelpoisuustilastoja seurataan vuosittain erittäin tarkkaan. Ei siksi, että siihen liittyy voimakas lainsäädännöllinen asetus, vaan myös siksi, että se toimii myös yhtenä tulospalkkiojärjestelmän osa-alueena. (Henkilöstöraportti 2013, 17–25.)

Perusopetuslinjalla työskentelevien opettajien kelpoisuus on vuosi vuodelta ollut noususuhdanteinen ja etenkin opettajaryhmissä, joissa työvoimapulaa ei juuri ole. Vain ruotsinkielinen perusopetus on vielä tavoitteiden alapuolella, mutta kaiken aikaa menossa kohti parempaa ja rekrytoitavien opettajien saatavuus on entistä helpompaa. Kelpoisuusehdot täyttävien ruotsinkielisten opettajien vähäinen määrä selityneen sillä, että opettajaksi kouluttautumismahdollisuuksia Suomessa on verrattain vähän.

Taulukko 1. Opettajien kelpoisuus (vakinaiset ja määräaikaiset) vuonna 2013.

Kelpoisuus	Kelpoisuus %
Suomenkielinen perusopetus	90
Suomenkieliset lukiot	99
Ruotsinkielinen perusopetus	74
Ruotsinkieliset lukiot	95

Henkilöstöraportista saatujen tietojen perusteella voi myös todeta, että lukioissa sekä ruotsinkielisellä (95 %) että suomenkielisellä (99 %) puolella opettajien saatavuus on korkea ja kelpoisuusprosentti on huikean hieno (taulukko 1). Opettajakoulutuksen (aineenopetus) määrä verrattuna lukioiden henkilöstömäärään on suuri. Opettajiä valmistuu tarpeeseen nähden huomattavasti enemmän ja verrattain monesta eri tiedekunnasta.

Kuvio 3. Vakinaiseen virkaan hakeneiden määrä (KM) virkaa kohden vuonna 2013.

Lyhenteiden selitykset

LO= luokanopettaja

ERLO= erityisluokanopettaja

ERO= erityisopettaja

PKL= peruskoulun lehtori (aineopettaja)

LL= lukion lehtori (aineopettaja)

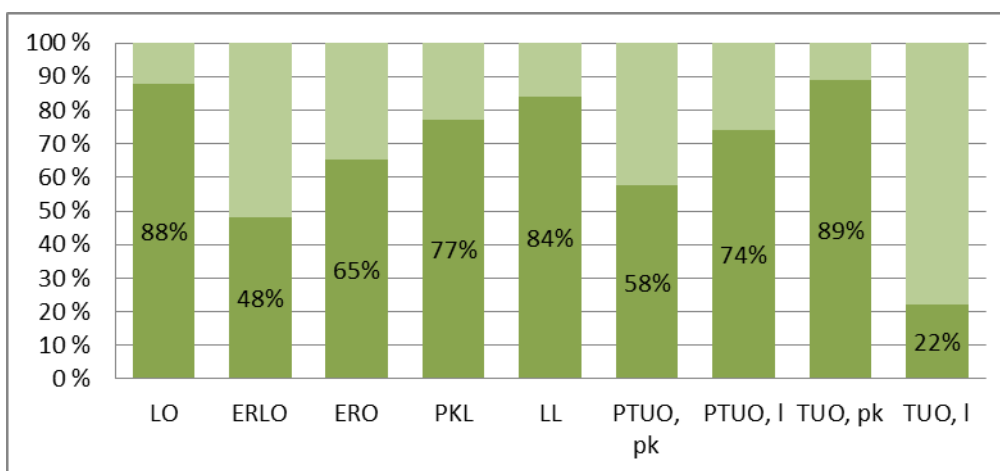
PTUO, pk= peruskoulun päätoiminen tuntiopettaja

PTUO, l= lukion päätoiminen tuntiopettaja

TUO, pk= peruskoulun tuntiopettaja (aineopettaja)

TUO, l= lukion tuntiopettaja (aineopettaja)

Vakinaisia opettajan virkoja oli henkilöstöraportin (2013) mukaan haussa liki 240, joista saatiin täytettyä noin 80 prosenttia. Hakemuksia vakinaisesti täytettäviin virkoihin keväällä 2013 tuli liki 7000 kappaletta (kuvio 3). Erityisopetuksen virkoihin tuli hakemuksia edellisen vuoden tapaan vähiten, eniten niitä tuli peruskoulun ja lukion lehtorin tehtäviin. Virkoja hakeneista noin 5500:lla oli jokin opettajalta vaadittava kelpoisuus tai kelpoisuus haettavaan tehtävään ja noin 1500:lla kelpoisuutta ei ollut (kuvio 3).

Kuvio 4. Kelpoisten/ ei kelpoisten hakijoiden osuudet tehtävittäin prosentteina.

Henkilöstöraportin mukaan opetusvirastossa oli avoinna vuonna 2013 kaiken kaikkiaan 1670 työpaikkaa, joihin hakemuksia tuli yhteensä noin 30 800. Mukana tilastoinnissa olivat sekä määräaikaiset, että vakinaisesti täytettävät opettajavirat. Raportti ei valitettavasti erottele paljonko hakemuksia tuli ammatilliselle puolelle, mutta määrä on kuitenkin suuntaa antava, sillä ammatilliseen opetukseen haettiin vuonna 2013 noin 200 vakinaista opettajaa.

Suurimmat ammattiryhmät ovat perusopetuksessa työskentelevät luokanopettajat ja lukiossa lehtorit ja ne ovat myös korkeimman kelpoisuuden omaava opettajaryhmä (kuvio 4). Perusopetuksessa työskentelevien erityisopetuksen opettajien kelpoisuus on edelleen suhteellisen alhainen (kuvio 4) ja erityisesti erityisluokanopettajien saaminen avoimiin virkoihin on vaikeaa vuodesta toiseen. Syyksi Helsingin kaupungin opetusviraston henkilöstöraportissa mainitaan erityisluokanopettajien osalta tehtäviä hakeneiden hakijoiden vähäinen määrä ja kelpoisuusehdot täyttävien hakijoiden puute. Henkilöstöraportin mukaan luvut ovat kuitenkin kaiken aikaa menossa parempaan

suuntaan ja virkoja saadaan vuosi vuodelta yhä enemmän täytettyä. Jotta erityisopetuksen tarpeet saataisi tulevaisuudessa paremmin täytettyä, Helsinki pyrkii lisäämään opettajien mahdollisuuksia hakeutua suorittamaan erityisopetukseen suuntautuvia opintoja mm. myöntämällä heille palkallista opintovapaata enintään neljäksi kuukaudeksi.

7 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA ONGELMAA AIHEUTTAVAT TEKIJÄT KELPOISUUSTULKINTOJA TEHDESSÄ

Opinnäytetyöntekijä on omassa työssään havainnut Helsinkiin palkattavien opettajien tutkinto- ja opintosuorituksia käsitellessään, että hänen työtään hidastavat ja vaikeuttavat päivästä toiseen toistuvat samat ongelmat. Työtä hidastavia ja hankaloittavia (merkillepantavia) seikkoja ovat olleet mm. vuosien varrella muuttuneet lait ja asetukset, niiden soveltamisen nykypäivään, kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön vaihtuvuus, tutkintotodistusten puutteellisuus, valmistuvien opettajien tietämättömyys siitä, mihin ovat valmistuneet ja todistusten toimittamiseen liittyvät ongelmat sekä arkistoinnin vanhanaikaisuus.

7.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöllä tekijä on pyrkinyt vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitkä opettajien kelpoisuustulkintaan liittyvät asiat ovat erityisen hankalia (ja miksi)?
2. Kuinka taataan kelpoisuustietojen oikeellisuus?
3. Mitä asioita kelpoisuustulkinnan esimerkkikansiossa tulisi olla?
4. Miten voisi kehittää tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvää prosessia oppilaitosten ja viraston välillä?
5. Miten voisi kehittää kelpoisuustulkinnassa tehtävää yhteistyötä viraston ja koulujen välillä?

7.2 Ongelmakohdat kelpoisuustulkinnan teossa

Kelpoisuustulkinnan tekoa opetusvirastossa hidastavat ja vaikeuttavat opinnäytetyöntekijän mielestä epätietoisuus. Seuraavassa opinnäytetyöntekijän omakohtaisia kokemuksia ja ajatuksia kelpoisuustulkintaa hankaloittavista asioista, joita hän haluaa tuoda esiin.

7.2.1 Tutkintotodistusten puutteellisuus

On valitettavan yleistä, että valmistuvien opettajien tutkintotodistuksista puuttuvat henkilötunnukset, tiedot ovat virheellisiä ja todistus on esimerkiksi tyttönimellä. Etenkin ulkomailla suoritetuissa todistuksissa ei useinkaan ole henkilötunnuksia lainkaan ja esimerkiksi Ruotsissa suoritetuissa todistuksissa henkilötunnus on opiskelijanumeron ja henkilötunnuksen sekoitus. Kelpoisuus- ja tutkintotietoja, ei voi käsitellä nimen perusteella, sillä samannimisiä opettajia on paljon ja siksi henkilötunnus on ehdottoman tärkeä.

Erityisesti kesäaikaan saapuu tutkintotodistuksia, joista puuttuu tarvittavat tiedot. Koulujen loma-ajoista ja henkilöstön lomista johtuen puutteelliset tutkintopaperit odottavat pitkälle elokuuhun tietojen avaamista henkilötietojärjestelmään. Oikean, koulutuksen ja kelpoisuuden mukaisen palkan maksatus viivästyy väistämättä. Koska palkanlaskennalla ei ole välttämättä kesällä vielä kaikkia tarvittavia palvelussuhteen tietoja (vero- ja tilitiedot, henkilötunnukset jne.), ei tietoja voi avata henkilötietojärjestelmään. Tarvittavat tiedot saadaan usein vasta koulujen alettua elokuun puolivälissä ja siksi kelpoisuustiedot sekä oikea palkka saadaan usein ajantasaiseksi vasta elokuun lopulla. Ilmeisesti selvää ei ole myöskään se, että palvelussuhteen alkaessa tilitiedot tulee ilmoittaa palkanlaskentaan, mikäli edellisestä palvelussuhteesta on kulunut jonkin aikaa. Mikäli tilitieto puuttuu henkilötietojärjestelmästä, ei tutkinto- ja kelpoisuustietoja pystytä tallentamaan järjestelmään.

Turhaa viivytyistä aiheuttaa myös se, ettei koko opintosuorituspakettia toimiteta kerralla, vaan usein esimerkiksi todistus suoritetusta pedagogiikasta puuttuu. esimerkiksi puutteellisen osasuorituksen vuoksi kelpoisuus jää avoimeksi ja myös palkka määräytyy väärin. Maisteriksi valmistuneet jättävät usein myös kandidaatin tutkintotodis-

tuskopion toimittamatta ja siinä olevat muut opinnot jäävät huomioimatta kelpoisuudessa. Valitettavan yleistä on myös se, että kaksipuoliset todistukset toimitetaan epähuomiossa yksipuolisina kopioina, jolloin tarvittavia tietoja ei saada. Usein puuttuu esimerkiksi sivu, jossa on tieto tutkinnon suorituspäivämäärästä tai opetettavan aineen opinnoista.

7.2.2 Todistuksen esittäminen ja voimaantulo

Kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (10§ 1 mom.) mukaan opettajan palkka tarkistetaan, kun hän on suorittanut tutkinnon tai pätevyyden, jolla on korottava vaikutus henkilön OVTES mukaiseen palkkaluokitteluun ja hinnoitteluun. Palkkaa tarkistetaan seuraavan kuun alusta, kun henkilö on esittänyt selvityksen tutkinnon tai pätevyyden saavuttamisesta. Käytännössä tämä ei tarkoita sitä, että kelpoisuuden mukaista palkkaa maksettaisiin taannehtivasti, kuten yleisesti oletetaan. Kyseinen kohta sopimuksessa aiheuttaa epäselvyyttä oppilaitoksissa, palkanlaskennassa ja myös kelpoisuustulkintaa tekevien henkilöiden työssä. Rehtoreiden tulisi aina opettajia palkatessaan ja viranhoitomääräystä kirjoittaessaan tarkastaa kelpoisuuden osoittavat selvitykset (tutkintotodistukset ja suoritukset) ja varmistaa onko niitä aiemmin toimitettu opetusvirastoon. Ristiriitaa aiheuttaa erityisesti se, mistä lähtien kelpoisuuden mukaista palkkaa maksetaan.

Opetusvirastossa henkilöstö- ja lakipalvelut ryhmässä on yhdessä linjattu 21.11.2013 esimerkiksi siitä, että lyhyitä sijaisuuksia tekeville opettajille maksetaan kelpoisuuden/tutkinnon mukainen palkka ensimmäisestä sijaisuspäivästä lähtien. Palkkaa ei kuitenkaan korjata takautuvasti, mikäli todistuksia ei ole aikaisemmin esitetty missään koulussa rehtorille. Mikäli henkilö on suorittanut esimerkiksi maisterin tutkinnon sijaisuuden aikana, tarkistetaan palkkaa tutkinnon saavuttamista seuraavan kuun alusta, kuten OVTES linjaa. Todistuskopiot toimitetaan viipymättä virastoon kelpoisuustulkintaa tekeville henkilöille.

Tapauksissa, joissa kelpoisuustulkintaa tekevä henkilö ei pysty itsenäisesti asetusta lukemalla tekemään tulkintaa henkilön kelpoisuudesta toimitettujen todistusten perusteella, (esimerkiksi pääaine talous- ja sosiaalishistoria) voi hän vaatia vastaavuustodistusta tutkinnon suorittaneelta opettajalta. Kun vastaavuustodistus on saatu ja

toimitettu ja sen myötä todettu henkilöllä olevan kelpoisuus esimerkiksi historiaan, tarkastetaan palkkaa virkasuhteen alusta saakka tai seuraavan kuun alusta siitä, kun opettaja on toimittanut tutkintotodistuksen. Henkilö on siis saavuttanut kelpoisuuden valmistuttuaan, mutta kelpoisuuksia käsittelevä henkilö ei ole pystynyt todistusten perusteella sitä toteamaan. Vastaavuustodistuslausunto tarvitaan pääsääntöisesti aina, kun opiskeltu pääaine tai sivuaine ei ole selkeästi perusopetuksessa tai lukiossa opettavia aineita.

Kesäaikaan, saapuneet tutkintotodistukset käsitellään ja toimitetaan opetusvirastoon viipymättä ja palkat pyritään päivittämään ajantasaisiksi tutkinnon/pätevyyden saavuttamisesta seuraavan kuun alusta (valmistunut esimerkiksi loma-aikaan tai juuri ennen sitä). Kesäaikaan saapuneiden tutkintotodistusten vuoksi palkanlaskennan kanssa "väännetään usein kättä" siitä mistä lähtien opettajan palkkaa tarkastetaan ja siksi on syytä aina kelpoisuustietoja palkanlaskentaan ilmoitettaessa, selkeästi kertoa mistä alkaen palkkaa tulee muuttaa tutkinnon tai kelpoisuuden saavuttamisen myötä. Takautuvuus tulee mielellään myös hyvin perustella, että asia tulee kerralla selväksi.

7.2.3 Valmistuvien opettajien tietämättömyys

Sen lisäksi, että palkkaa ei välttämättä tarkisteta takautuvasti kelpoisuuden tai pätevyyden saavuttamisesta, hämmennystä aiheuttaa huomattavan usein myös se, mitä todistuksia kelpoisuuden toteamiseksi tulee esittää. Täysin absurdille ajatukselle kuulostaa se, että esimerkiksi erillisinä opintoina suoritetuista pedagogisista opinnoista on esitettävä todistus. Toistaiseksi ei ole riittänyt se, että niistä on suoritusmaininta opintosuoritusotteessa, ellei opintoja ole merkitty varsinaiseen tutkintotodistukseen. Opettajaksi opiskeleville ei ole itsestään selvää, että suoritetuilla pedagogisilla opinnoilla ei ole merkitystä palkkaan ja kelpoisuuteen, ennen kuin kelpoisuusasetukseen liittyvät vaatimukset on suoritettu ja kelpoisuus opettajan tehtävään (muodollinen kelpoisuus) on kokonaisuudessaan saavutettu. Mikäli opettajalta vaadittavat pedagogiset opinnot on merkitty esimerkiksi kandidaatin todistukseen, arvosanatieto viehdään aina henkilötietojärjestelmään ja todetaan suoritetuksi.

Lähes poikkeuksetta on epäselvää, että ulkomailla suoritetuista opinnoista ja tutkinnoista tarvitaan aina Opetushallituksen antama erillinen päätös. Vain esimerkiksi Pohjoismaissa suoritettujen luokanopettajan tutkinnot ovat vapautettu erillispäätöksistä.

Erityisestä päänvaivaa ja turhaa polemiikkaa aiheuttaa se, että opettajat eivät tiedä, että opintosuoritusotteista (epäviralliset tulosteet) ei arvosana ja opintosuoritustietoja henkilötietojärjestelmään tallenneta. Tämä ei myöskään ole selvää yliopistoille ja usein joudutaan olemaan yhteydessä myös suoraan todistuksen antaneisiin tahoihin. Koska yliopistojen ja Opetushallituksen antamat todistukset ovat yleensä maksullisia, opettajat itse joutuvat lisätodistuksia sieltä pyytämään. Maksullisuus on monelle opettajalle kynnyksysymys, mutta yleensä päätöksen toimittaminen maksaa itse itsensä jo seuraavassa palkassa.

Todettakoon vielä, että ihan jokaisen tutkintotodistus tms. asian peräänsoittaminen ei ole kelpoisuustulkintoja tekevä henkilöstölle mahdollista. Usein kelpoisuustulkintoja tekevä henkilöstö saa palautetta siitä, että he eivät ole pyytäneet puuttuvaa todistusta, mutta tosiasia on se, että he eivät välttämättä kykene todistusten perusteella toteamaan, että jotain puuttuisi. Esimerkiksi erityisopettajan kelpoisuus voi olla kiinni yhdestä ainoasta erillistodistuksesta, jota ei ole toimitettu.

7.2.4 Yliopistojen opiskelijavalinnoissa tapahtuvat virheet

Ei ole lainkaan poikkeuksellista, että yliopistoillakin sattuu opiskelijavalinnoissaan virheitä ja ne putkahtavat esille kelpoisuustulkintoja tehdessä. Esimerkkinä mainittakoon monialaisia opintoja opiskelemaan valittu opettaja, jolla tulisi olla opiskelemaan päästäkseen suoritettuna opettajan pedagogiset opinnot. Kelpoisuustulkintaa tehdessä on käynyt ilmi, että puuttuvat opinnot ja kelpoisuus jää vajaaksi. Vahinkoja sattuu, mutta asetusta ei pysty oikomaan. Onneksi tapaukset ovat kuitenkin erittäin harvinaisia.

7.2.5 Kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön vaihtuvuus

Rehtorivaihdokset ja henkilöstömuutokset virastossa vaikuttavat olennaisesti kelpoisuustulkinnan tekoon, palkan oikea-aikaisuuteen ja opettajan hinnoittelun mukaiseen palkkaan. Henkilömuutokset ja vaihdokset ovat nykypäivää. Kelpoisuusasetusta ei sisäistetä päivässä tai kahdessa, vaan sen opiskeleminen ja sisäistäminen vie useita kuukausia ja täysin tottumattomalta vähintään vuoden. Kelpoisuusasetuksen komermenvenkkeja ei opi pelkästään asetusta lukemalla, vaan tutkintotodistuksia käsitellen, kyseenalaistaen ja vertaillen.

Virastossa kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön vaihdokset ja muutokset on pyritty hoitamaan työssä perehtyen, pikkuhiljaa toisen rinnalla oppien. Sen sijaan kouluilla rehtorit jäävät esimerkiksi vanhan rehtorin jäädessä eläkkeelle, hyvin pian itseksensä näiden asioiden kanssa ja ovat riippuvaisia viraston henkilöstön ja apulaisrehtorin osaamisesta. Onneksi kuitenkin puolin ja toisin on totuttu muutoksiin ja suhtauduttu ymmärryksellä. Tulkinnat vain ovat vieneet hiukan enemmän aikaa ja vaatineet kärsivällisyyttä. Viivytyksistä tai henkilövaihdoksista johtuneista syistä virheelliset palkat ja kelpoisuustulkinnassa tapahtuneet virheet on oikaistu ja maksettu takautuen, mutta myös peritty asianmukaisesti lakien ja pykälien mukaan, asianosaisia kuullen ja perintöjä mahdollisuuksien mukaan kohtuullistaen.

Viraston puolella esiin nousee aika-ajoin opettajan kelpoisuuteen liittyviä tarkempia tulkintoja vaativia yksittäistapauksia, jotka vaativat henkilöstöhallinnon laajemman kokoonpanon istuutumista alas asiaa ratkomaan. Viraston henkilöstö- ja lakipalveluissa toimivat asiantuntijat ovat kukin tahollaan hyvin liikkuvaisia ja usein kiinni monessa asiassa yhtä aikaa. Yhteisen kokouksen järjestäminen saattaa ottaa aikaa ja siitä johtuen kelpoisuuden toteaminen viivästyy usein viikoilla. Useimmiten asiat pystytään ratkaisemaan omin voimin, mutta joskus vaaditaan muiden tahojen kannanottoa asiaan (mm. Opetushallitus), jolloin asian ratkaisu saattaa venähtää kuukausiksi. Siksi mm. opinnäytetyöntekijä työssään on nykyään aina lähtenyt ensin itse, aikaa säästääkseen, selvittämään asiaa asetusta lukemalla, henkilötietojärjestelmän raportointia hyväksi käyttäen, yliopistoja, Opetushallitusta ja viimekädessä Kuntaliiton asiantuntijoita konsultoiden. Kuntaliiton asiantuntijat antavat koulutusta kelpoisuuteen liittyvissä asioissa maanlaajuisesti ja ovat alansa osaajia, mutta viimekädessä

Opetushallitus ratkaisee vaikeimmat opettajien kelpoisuuksiin liittyvät ongelmat, joihin ei löydy ratkaisua. Omatoimisuus on kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön yksi tärkeimmistä avaimista onnistuneen ja reaaliaikaisen työn tekemiseen. Henkilötietojärjestelmän raportointitoimintojen käyttö on ehdottoman hyvä työkalu aikaisempien vastaavien tutkintotodistusten ja kelpoisuuksien selvittämiseen ja itsenäiseen asian ratkaisemiseen.

Jatkossa on tarkoitus, että vastaavien tutkintotodistusten ja kannanottojen löytämiseen on opinnäytetyöntekijän Helsingin opetusvirastossa kelpoisuustulkintaa tekevien henkilöiden sisäiseen käyttöön tarkoitettu esimerkkikansio. Kansion esimerkkien avulla varmistetaan, että virastossa kelpoisuutta käsittelevällä henkilöstöllä on yhtenäinen linja ja samat kannanotot kuhunkin opettaja-ammattiryhmän kelpoisuuteen. Kun kaikki tiedot löytyvät yhdestä paikasta, samaan asiaan ei tarvitse kysyä esimerkiksi kannanottoa moneen kertaan Opetushallituksesta. Tärkeää on kuitenkin muistaa muita kelpoisuusasioiden parissa työskenteleviä viraston sisällä, tiedottaen kaikista saaduista kannanotoista, linjauksista ja päivittää samalla esimerkkikansion tietoja. Tietoja voi päivittää myös muut kuin tekijä itse.

8 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN OPINNÄYTETYÖN POHJAKSI

Opinnäytetyö on toteutettu käyttäen laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullisella tutkimusmenetelmän avulla tuodaan esiin asioita numeroiden avulla ja ne tulkitaan sanallisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 131.) Opinnäytetyöntekijän on tarkoitus kuvata todellista työelämää, hyödyntäen omia arvoja, aikaisempaa tietotaitoa ja ajankohtaisuutta. Näitä hyödyntäen on tarkoitus löytää ja kuvata olemassa olevia ilmiöitä, tuoda esiin tosiasioita (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) sekä saavuttaa käytännön hyötyä ja samalla kehittää ammattikäytäntöjä. (Vilka & Airaksinen 2004, 13.)

Opinnäytetyössä käytettävällä toimintatutkimuksella on tarkoitus saada aikaan muutoksia ja kehittää asioita entistä paremmiksi, tarjoten ammattikäytäntöjen kehittämisen

tapoja. Merkityksellistä toimintatutkimuksessa on nähdä miten asioiden tulisi olla, ei niinkään kuvata sitä miten asiat ovat. (Kuisma, 2012.) Työn pohjaksi toteutettava strukturoitu tutkimushaastattelu eli lomakehaastattelu tapahtuu täysin määrättyjen kysymysten ja väitteiden mukaan, niiden esittämisjärjestyksessä, olettaen, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille vastaajille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44.) Teorian, työelämässä saavutetun kokemuksen ja käytännönläheisyyden rinnalla tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin puoli strukturoitua haastattelua sekä toimintatutkimusta. Opinnäytetyöntekijä koki puoli strukturoidun haastattelun joustavampana vaihtoehtona kuin täysin strukturoidun, koska se mahdollisti valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi avoimet kysymykset ja antoi vastaajille myös kommentoida avoimesti tarvittaessa.

Valittaessa haastateltavia tutkimukseen on tärkeää huomioida tutkimuksen kohde, mitä tutkitaan ja valita haastateltavat kokemuksen ja asiantuntijuuden perusteella. (Vilka & Airaksinen 2004, 114.) Helsingissä rehtorit yhdessä koulun johtokuntien kanssa valitsevat virkaan valittavat opettajat (vakinaiset) ja rehtorit päättävät määräaikaisten opettajien ottamisista virkoihin. Opinnäytetyöntekijä katsoi rehtoreiden, koulunjohtajien ja virka-apulaisrehtoreiden täyttävän täydellisesti haastateltavilta vaadittavat kriteerit peilaten Vilkan teoriaan kokemuksellisuudesta ja asiantuntijuudesta.

Rehtorit, koulunjohtajat ja virka-apulaisrehtorit ovat syksyllä koulujen alettua erittäin kiireisiä ja heidän kalenterit täyttyvät koulun alkamiseen, lukujärjestysten tekemiseen ja perehdytykseen liittyvistä tehtävistä ja sen vuoksi syys-, lokakuu oli otollisin aika kyselyn tekemiseen. Rehtoreilla oli tuolloin vielä tuoreessa muistissa juuri palkattujen opettajien tutkintoihin ja kelpoisuuksiin liittyvät asiat, joten kyselyyn vastaaminen oli oletettavasti helpompaa ja vähiten aikaa vievää.

8.1 KYSELYTUTKIMUS

Opinnäytetyöntekijä päätyi kyselytutkimuksen tekemiseen edellä mainittujen teoreettisten syiden vuoksi, mutta myös erityisesti saadakseen tietoa siitä, kokevatko opettajavalintoja tekevät rehtorit, koulunjohtajat ja virka-apulaisrehtorit samat asiat ongel-

miksi opettajia kouluihinsa palkatessaan kuin opinnäytetyöntekijä kelpoisuuksia ratkoessaan. Useamman vastaajan näkemykset ja mielipiteet antaisivat vahvemman pohjan hahmottaa vastaajien käsityksiä ongelmakohdista ja tietämystä asioista. Lisäksi saadut tutkimustulokset voisivat myös nostaa esiin erityistarpeita ja puutteita, joita muutoin ei arjen työssä nouse esiin.

Lomakekysely (LIITE 3) toteutettiin 16.9–5.10.2014 välisenä aikana käyttäen apuna Digium Enterprise Oy:n sähköistä dialogia. Sähköisen Digium kyselyn avulla saatiin reaaliaikaista tietoa opinnäytetyöhön liittyvissä kysymyksissä suoraan rehtoreilta ja vastaukset olivat muokattavissa juuri sellaisessa muodossa (mm. Excel), kuin tarpeellista. Tehty kysely käsitti 11 lyhyttä ja nopeasti vastattavaa monivalinta-, arvoasteikko-, matriisi- ja avointa kysymystä, huomioiden vastaajien asema ja kiireinen aikataulu.

Kysymyslomakkeen vastaanotti yhteensä reilu satakaksikymmentä koulun rehtoria, koulunjohtajaa ja virka-apulaisrehtoria 16.9.2014 sähköpostin liitteenä saatteineen (LIITE2). Saatteessa oli kerrottu työn tarkoituksesta ja opinnäytetyöntekijän käynnissä olevista opinnoista. Työnantajalta ei tarvittu tutkimuslupaa, sillä kysely ja opinnäytetyö tehtiin täysin opinnäytetyöntekijän omasta tarpeesta kehittää työtään, ei työnantajan tarpeesta kehittää kelpoisuustulkintaa. Tutkimusluvan tarpeellisuus varmistettiin henkilöstöpäälliköltä hyvissä ajoin ennen kyselyn lähettämistä vastaajille.

Kyselyllä haluttiin vastauksia ja kommentteja seuraaviin asioihin:

Kysymykset 1-4. Vastaajien tehtäväkuva, koulu, sukupuoli ja tehtävässä toimittu aika.

Kysymys 5 (monivalinta). Koen hankalaksi rekrytointitilanteessa seuraavien ammattiryhmien kelpoisuuteen liittyvän tulkinnan.

Kysymys 6 (monivalinta). Mikä on erityisen vaikeaa kelpoisuustulkinnassa?

Kysymys 7 (avoin). Kuvaile työssäsi/rekrytointitilanteessa ilmenneitä vaikeuksia koskien kelpoisuustulkintaa.

Kysymys 8 (kyllä/ei). Tiesitkö, että kelpoisuustulkinnassa mahdollisesti ilmenevä problematiikka heijastuu?

Kysymys 9 (matriisi). Koetko, että saat asiantuntijoilta riittävästi apua kelpoisuuteen liittyvissä asioissa?

Kysymys 10 (arvoasteikko). Miten tyytyväinen olet saamaasi palveluun?

Kysymys 11 (avoin). Mielestäni kelpoisuustulkintaprosessia oppilaitosten ja viraston välillä voisi kehittää seuraavasti.

8.2 KYSELYTUTKIMUSPROSESSIN HAASTEET

Kyselyn lähettäminen ei sujunut täysin opetusviraston toivottujen ohjeistusten mukaan. Jälkeenpäin viisastuneena, on todettava, että olisi ollut hyvä, jos kyselystä ja sen tarkoitusperistä olisi annettu etukäteistietoa rehtoreille ja heidän esimiehilleen. Etukäteen vastaajille annetulla informaatiolla ja lanseerauksella olisi varmistettu parempi vastausprosentti ja vastaanottajien oikeampi asennoituminen opinnäytetyökyselyyn.

Alla olevilla prosessikaavioilla opinnäytetyöntekijä esittää ensin toteutuneen lomakekyselyprosessin omalta osaltaan ja seuraavaksi sen, kuinka olisi tullut toimia lomakekyselyprosessin eteenpäin viemisessä ja kyselyn lähettämisessä viraston ohjeistuksen mukaan.

Lomakekyselyn toteutusprosessi

Viraston toive ja näkemys kyselyn toimintaprosessista

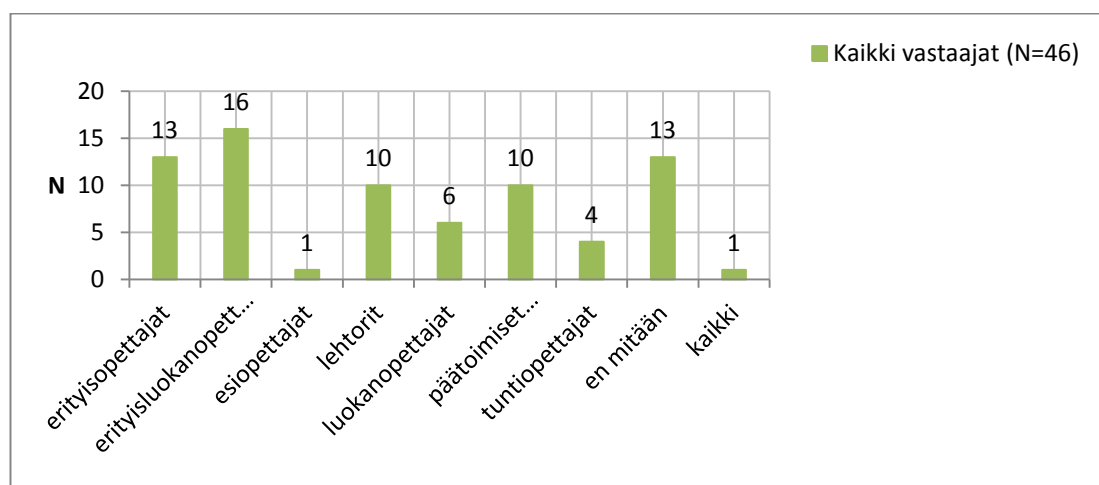

9 TULOKSET

Rehtoreille, koulunjohtajille ja virka-apulaisrehtoreille tehdyllä anonyymillä Digium Enterprise lomakekyselyn avulla kartoitettiin rehtoreiden ajatuksia ja tietämystä tutkimuskysymyksiin yksi ja neljä, kysymyksiin siitä mitkä opettajien kelpoisuustulkintaan liittyvät asiat ovat erityisen hankalia ja miten voisi kehittää tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvää prosessia oppilaitosten ja viraston välillä.

Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastasi 46 henkilöä. Vastanneista 89 prosenttia oli rehtoreita ja koulunjohtajia 8,7 prosenttia. Virka-apulaisrehtoreista kyselyyn vastasi 2, 2 prosenttia. Vastanneista 32 oli naisia ja 14 miehiä. Suurin osa vastaajista (28 %) oli toiminut tehtävässään yli 15 vuotta. Alle 3 vuotta ja 10–15 vuotta tehtävässään toimineita vastasi kyselyyn saman verran (19,6 %). Vastaajista 40 toimi perusopetuksessa, 3 lukiossa ja yhtenäiskoulussa. Vaikka opinnäytetyöntekijä tavoitteli hieman parempaa vastausprosenttia, vähäisemmälläkin vastausmäärällä pystyi kartoittamaan erittäin hyvin esille nousseet pulmat ja epäselvyydet sekä sen, olivatko vastaukset yhtään linjassa kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön näkemysten kanssa.

Kyselytutkimuksessa ilmeni, että eri opettajien ammattiryhmiin liittyvät kelpoisuustulkinnan erot olivat myös vastaajien mielestä vaikeita. Esimerkiksi kuusitoista heistä koki vaikeaksi erityisluokanopettajan kelpoisuuteen liittyvän tulkinnan. Yleis huomiona voidaan todeta, että erityisopetus nousi esiin vastauksissa ja siihen liittyvä kelpoisuustulkinta on vaikeaa. (Kuvio 5).

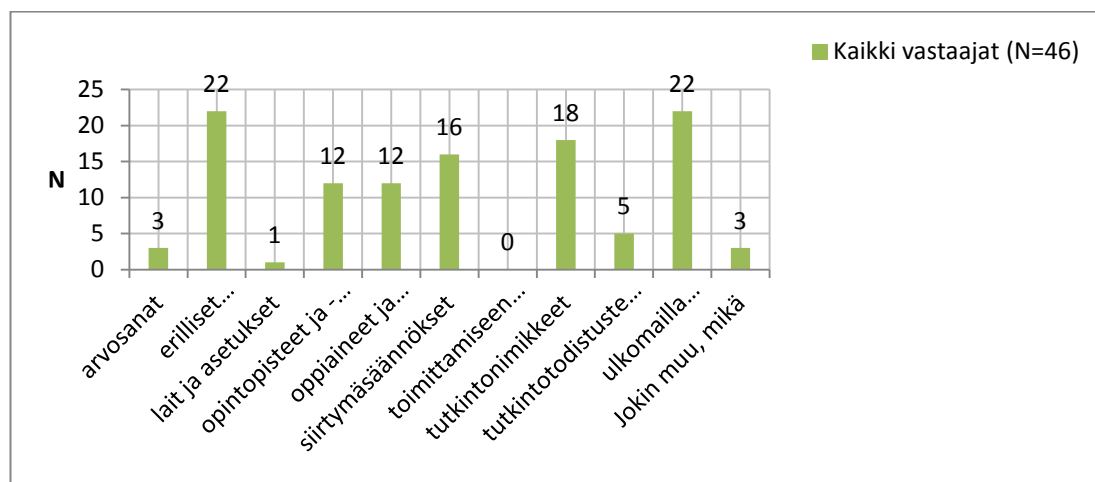

Kuvio 5. Rekrytointitilanteessa hankalaksi koettavat opettajan ammattiryhmät kelpoisuustulkinnassa.

Rehtorit myös toivovat, että pätevyysvaatimukset olisivat selkeästi avattu ja löydetävissä esimerkiksi opetusviraston omilta intranet- sivuilta. Tietopakettia toivotaan mm. uuden opetussuunnitelman tullessa voimaan vuonna 2016.

Koonti kaikkien ammattiryhmien kelpoisuusehtojen kaikista variaatioista Helmeen.

Erityisen vaikeaksi kelpoisuustulkinnassa koettiin erilliset opintosuoritukset (22 mainintaa), ulkomailla suoritettut opinnot ja tutkinnot (22), tutkintonimikkeet (18), siirtymäsäännökset (16) oppiaineet ja oppiaine yhdistelmät (12), opintoviikot ja opintopisteet (12). Sen sijaan lakeihin ja asetuksiin, toimittamiseen liittyviä ongelmia ja arvosanoja ei koettu tulkintaa vaikeuttaviksi tekijöiksi (Kuvio 6).

Kuvio 6. Erityisen vaikeaksi koettavat asiat kelpoisuustulkinnassa.

Kyselyn pohjalta voidaan todeta, että rehtorit ovat pääsääntöisesti tietoisia laista ja asetuksista jotka liittyvät kelpoisuuden tulkintaan, mutta he kokevat aikaisemmin mainitsemiani asioita kuten erilliset opintosuoritukset vaikeina ja siksi viraston antama tuki koetaan tärkeäksi (Kuvio 6).

Kyselyssä korostui myös vastaajien taholta toive kelpoisuustulkintaa tekevän henkilöstön tavoitettavuudesta. Vastaajat eivät kyselyn perusteella kokeneet tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvää problematiikkaa ja vain viisi vastaajaa koki tutkintotodistusten puutteellisuudet ongelmaksi (Kuvio 6). Kysely siis paljasti, että virastossa koettu hankaluus tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvä problematiikka ei heijastu koulun arkeen. Tulos on ristiriidassa kelpoisuustulkintaa virastossa tekevän henki-

löstön kokemuksista ja käsityksistä. He kokevat, että toimitettavat tutkintotodistukset eivät tule yhdessä viranhoitomääräysten kanssa, ne ovat puutteellisia tai niistä puuttuu usein tarvittavia osia. Tämä heijastuu tietoon kelpoisuuden oikeellisuudesta, hinnoittelutunnuksesta ja palkan maksun aikataulusta sekä virastossa tehtävästä arkistoinnista. Vastaajat eivät saatujen vastausten valossa ymmärrä syy -seuraus yhteyttä siitä, että puutteellisilla tiedoilla on vaikutus moneen asiaan ja etenkin palkan oikeellisuuteen.

Vastauksista selvisi, että Helsingin kaupungin käyttämään sähköiseen e-rekryointipalveluun ei oltu tyytyväisiä. Pulmana vastaajat näkivät työnhakupalvelun puutteellisuudet siitä, että siellä esitettävät kysymykset eivät kerro valitsijalle suoraan siitä onko virkaan hakeva opettaja kelpoinen vai ei. Rehtorit kokevat, että he joutuvat selvittämään ja etsimään kyseistä tietoa hakemuksista ja se on työlästä, kun asia voisi olla selkeämmin kysytty järjestelmässä. Lisäksi esimerkiksi luokanopettajat käyttävät hyvin erilaisia nimikkeitä omasta tutkinnostaan (esim. luokanopettaja vs. KM) ja tähän toivottiin yhtenäisempää käytäntöä.

Mielestäni asiaa helpottaisi rekryjärjestelmän yksinkertaistaminen kahdella kysymyksellä. 1. oletko pätevä hakemaasi tehtävään? 2. Jos olet pätevä, missä ja milloin saavutit muodollisen pätevyyden?

Virkahaku järjestetään Helsingissä kerran vuodessa (kevät) ja lisäksi määräaikaisiin virkasuhteisiin haetaan opettajia kesken lukuvuoden. *"Rehtorit tarkistaa kerran tai kaksi vuodessa opettajien kelpoisuuksia, siitä ei synny rutiinia."* Varsinkin ennen kevään suurta virkahakuprosessia toivotaan viraston järjestämään tukiopetusta kelpoisuuksista. Rehtorit toivovat, että hankalia esimerkkitapauksia nostettaisiin esille, jotta niistä voisi oppia. Lisäksi toivotaan palvelevaa puhelinta ruuhka-aikaan, josta saisi tarvittaessa apua epäselvissä tapauksissa.

Osaamisen on jakauduttava virastossa usealle, jolloin asiaan saa vastauksen, vaikka joku olisikin poissa töistä.

Varsinaisen opinnäytetyön sivutuotteena valmistui opetusviraston kelpoisuustulkintaa tekeväälle henkilöstölle sisäiseen käyttöön tarkoitettu esimerkkikansio, johon koottiin keskeisimmät kelpoisuusasetuksen asiat ja haasteellisimmat tutkintotodis-

tusesimerkit. Vastausten ja arjen työssä todettujen seikkojen pohjalta esimerkkikansioon koottiin tutkintotodistusmalleja erillisistä opintosuorituksista, ulkomailla suoritetuista opinnoista ja todistuksista, joissa oli erilaisia oppiaine yhdistelmiä. Lisäksi kansioon koottiin mm. esimerkkejä S2 todistuksista sekä uskonnon ja valinnaisaineiden opetukseen liittyvää tulkintamateriaalia sekä eri tahojen kannanottoja niihin liittyen. Kansioon kerättiin myös malleja mm. Opetushallituksen antamista erillispäätöksistä sekä virastossa tehtyjä kelpoisuuslinjauksia.

Kaikki saadut vastaukset vahvistavat tietoa siitä, että opettajien kelpoisuustietojen oikeellisuuteen vaikuttaa opetusviraston hallinnon henkilöstön ammattitaito kelpoisuustulkintaa tehdessä. Kelpoisuustietojen oikeellisuus taataan jatkossa tietotaidon jakamisella, perehdyttämisellä ja opinnäytetyön tekijän laatiman esimerkkikansion käyttöönotolla ja sen jatkuvalla päivittämisellä opetusvirastossa.

10OPINNÄYTETYÖN ETENEMINEN

Opinnäytetyöntekijälle on ollut opintojen ensimmäisestä vuodesta (2012) lähtien selvää, mistä aiheesta hän opinnäytteensä tekee. Oma ura kelpoisuuksien tulkitsijana on saanut hyvän perehdytyksen ja opastuksen asioihin, mutta kelpoisuustulkinnassa käytettävä materiaali on ollut puutteellista, viraston linjausten ja kannanottojen saaminen on ollut työlästä ja viivästyttänyt opettajien oikea-aikaisen palkan maksamista. Linjaukset ja kannanotot ovat olleet kelpoisuutta tulkitsevien henkilöiden omissa sähköpostiarkistoissa ja itse kokoamissa omissa mallikansioissa. Mallikansiot ovat eläneet omaa aikaansa ja jokainen on päivittänyt niitä oman tarpeen niin vaatiessa ja tehnyt omia merkintöjä kansioihinsa. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut alkuvaiheesta alkaen selvää, että valmistumisvaiheessa tekijällä olisi työ, josta olisi aidosti hyötyä työnantajalle ja erityisesti kelpoisuustulkintaa tekeväälle henkilöstölle opetusviraston henkilöstö- ja lakipalvelut ryhmässä.

Aluksi lähdeaineiston löytäminen oli haasteellista ja tekijä pelkäsi työstään tulevan täysin asetuksiin ja lakipykäliin nivoutuvan. Teoriaosuuteen löytyi kuitenkin pitkän

etsinnän jälkeen riittävästi materiaalia ja tilastotietoa oli saatavissa hyvin henkilöstöraporteista ja henkilöstötietojärjestelmästä. Opinnäytetyötä kirjoittaessaan tekijä perehtyi enemmän koulun arkeen ja toimintaan, siihen millaisissa tehtävissä ja luokissa kelpoisuusasetuksessa mainitut opettaja-ammattiryhmät työskentelevät. Kelpoisuusasetukseen, opettajan kelpoisuuteen ja opettajien eri ammattiryhmiin liittyvä käsitteistö avasi uutta näkemystä arjen työhön ja auttoi sisäistämään siten teoriaa paremmin. Kelpoisuustulkinnassa käytettävät vaikeat teoreettiset käsitteet avautuivat arkikieleksi, ymmärrettävämpään muotoon. Käsitteistön ja kelpoisuusasetuksen kirjoittaminen syvensi opinnäytetyöntekijän omaa osaamista kelpoisuuksien tulkinnassa, herätti paljon kysymyksiä kirjoittaessa sekä mahdollisti tiedon siirron työyhteisön sisällä opinnäytetyönä, sekä sen sivutuotteena syntyneen esimerkkikansion avulla. Teorian ja esimerkkikansion samanaikaisen työstämisen avulla asiat sulautuivat yhteen ja tukivat toinen toistaan.

Työ eteni teoriavaiheen ja valmistuneen esimerkkikansion jälkeen joutuisasti. Tarkoituksena oli saada koko opinnäytetyö valmiiksi joulukuun 2014. Toisin kuitenkin kävi, sillä loka-joulukuun suunniteltu opintovapaa siirtyi työnantajan toimesta tammikuulle 2015. Työparin jääminen perhevapaalle, sijaisen perehdyttäminen, keskenkäiset opinnot ja tiimin työtilanne vaikuttivat hidastavasti opinnäytetyön etenemiseen. Arjen työn ohessa ei jäänyt juuri aikaa opinnäytetyön kirjoittamiseen kotona eikä työpaikalla. Kotona työskentely osoittautui vaikeaksi. Kotoa käsin ei päässyt käsiksi kaikkeen tarvittavaan materiaaliin, jota opetusviraston Intranet tarjosi. Lupaa opetusviraston lainakoneeseen ja pääsyyn Intranet-sivuille kotoa käsin ei voitu myöntää ja materiaalia piti kopioida, tulostaa ja siirtää muistitikulta toiselle. On ymmärrettävää, että lupia ei voitu myöntää mm. tietoturvallisuus- ja kustannuskysymysten vuoksi.

Opinnäytetyöntekijä pääsi palaamaan työnsä pariin vasta tammikuussa 2015, kun opintovapaa alkoi ja ansaittu joulutauko oli ohi. Motivaatio löytyi uudelleen ja työ eteni jouhevasti vaiheittain toiminnallista osaa kirjoittaen. Kotona työskentelyä helpotti suuresti se, että kyselytutkimuksen tulosten läpikäymisessä ja purkamisessa Digium Enterprise ohjelmaa pystyi käyttämään kotona Internet-yhteydellä ja omilla opetusviraston tunnuksilla. Työ eteni loppuseminaarivaiheeseen helmikuussa 2015 ja

lopullinen ja viimeistelty opinnäytetyö valmistui helmikuun loppuun, noin kaksi kuukautta alkuperäisestä suunnitelmasta myöhässä.

11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Vaikka saatujen vastausten määrä (46/125) tehtyyn kyselyyn ei vastannut opinnäytetyöntekijän odotuksia, voitiin tuloksista silti todeta likipitään samat asiat, joita tekijä on omassa työssään kokenut puutteellisiksi ja kelpoisuustulkintaprosessia hidastaviksi. Opinnäytetyön ja rehtoreilta kyselytutkimuksella saatujen vastausten perusteella, opinnäytetyöntekijä sai arvokasta ja ainutlaatuista tietoa siitä, mitkä asiat opettajien kelpoisuustulkinnassa ovat erityisen hankalia ja kuinka kelpoisuustulkintaprosessia tulee kehittää ja hyödyntää jatkossa. Kyselytutkimus toimi vaikeiden kelpoisuustulkintaseikkojen kartoittajana, mutta myös nosti myös esiin koulutustarpeita, toiveita sekä puutteita. Tutkimus osoitti tekijälle, että ammatillinen osaaminen kehittyy kokemuksen mukaan. Pidempään rehtoreina työskennelleet osasivat kartoittaa paremmin puutteet, tunnistaa kehittämistarpeet ja antoivat enemmän palautetta.

Opinnäytetyökyselyn tuloksena kävi ilmi, että kelpoisuusasiantuntijuus ja osaaminen tulisi olla useamman osaajan harteilla virastossa ja että tavoitettavuus taattaisiin, silloin kun rehtorit eniten tarvitsevat apua kelpoisuustulkinnissaan. Käytännössä suurin tarve on virkahakuaikaan ja sen loputtua eli osuu konkreettisesti kevät-kesään, jolloin talvi- ja kesälomakausi on parhaimmillaan. Tavoitettavuuden parantamiseksi on avattava esimerkiksi puhelinpalveluaikoja maaliskouluulle, jolloin tarve on rehtoreiden kannalta katsoen suurin. Rehtorit tarvitsevat tuolloin akuutisti vastauksia opettajia koskeviin kelpoisuusksymyksiin, virkavalintoja tehdessään. Palveluajat voisivat toimia keväällä esimerkiksi yhtenä tai kahtena iltapäivänä viikossa (esimerkiksi klo 15.30–17.00).

Eryteisesti kyselystä saadut vastaukset vahvistavat sitä, että perus- ja lukio-opetuksen opettajien kelpoisuusasioita käsitteleviä asiantuntijoita tulee olla vähintäänkin kaksi, jotta osaaminen ja tavoitettavuus taataan poissaolojen ja henkilöstövaihdosten aika-

na. Ilahduttavaa on kuitenkin se, että vastanneista suurin osa on tyytyväinen saamaansa apuun (arvosana 3,3) ja saavat sitä aina tai melkein aina (34/46). Saatu arvosana ilahduttaa opinnäytetyöntekijää, sillä vuonna 2014 kelpoisuustulkinta ja sen ajantasaisuus on ollut lähes yksinomaan opinnäytetyöntekijän työtehtävä.

Varsinaisen opinnäytetyökyselyn tekemiseen ja sen lähettämiseen liittyvän epäselvyyden valossa, voi todeta, että kyselyn tekemiseen olisi voinut käyttää hieman enemmän aikaa ja asettaa kysymykset paremmin. Ainakin kaksi kysymystä herätti vastaajissa epätietoisuutta. Epätietoisuutta ja epävarmuutta herättivät mm. kysymys siitä, missä koulussa vastaaja toimii (kysymys 2) ja siitä, tietävätkö vastaajat, mihin kelpoisuustulkinnassa mahdollisesti ilmenevä problematiikka heijastuu (kysymys 8). Näihin kysymyksiin tuli muutamia kommentteja, jotka kuvasivat epätietoisuudesta ja sitä, ettei kysymystä oltu ymmärretty. Koulua mittaavaan kysymykseen (2) olisi pitänyt laittaa vastausvaihtoehdoiksi vain peruskoulu, lukio, erityis-/sairaalakoulu ja yhtenäiskoulu, kouluastetta erittelevän vastausvaihtoehdon sijaan. Kyselyyn vastanneet jäivät miettimään onko tähän kysymykseen merkittävä peruskoulu vai ala-aste, mikäli toimii esimerkiksi ala-asteen rehtorina tai koulunjohtajana. Vastauksella ei sinänsä ollut tutkimustuloksiin suurta merkitystä, sillä opinnäytetyön tekijä laski ylä- ja ala-asteet sekä peruskoulut yhteen tuloksissa. Kysymys toimi lähinnä taustakysymyksenä ja oli huonosti aseteltu.

Toisen epäselvän kysymyksen (8) rakentelussa olisi pitänyt löytää toisenlainen kysymyksenasettelu, sillä kommentteina tuli mm. että, *"en ymmärrä kysymystä"*. Jälkeenpäin ajatellen kyllä/ei vastausvaihtoehto ja kysymykset, eivät olleet loppuun saakka ajateltu. Huolimatta epätietoisuudesta kaikki vastasivat kysymyksiin ja tekijä sai kaikesta huolimatta luotettavaa tutkimustietoa huoleen kelpoisuustulkinnan problematiikasta ja siitä, mitkä asiat ovat vastanneille vielä epäselviä.

Mielenkiintoista kyselytutkimuksessa ja siitä saaduista tuloksista oli se, että vastaajat eivät kokeneet tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvää problematiikkaa ongelmaksi. Opinnäytetyöntekijä on lähes päivittäin yhteydessä kouluille siitä, että todistuksista puuttuu sivuja ja suorituksia tai että todistuksia ei ole toimitettu lainkaan. Se mistä ristiriita aiheutuu, on vaikea sanoa. Rehtorit opettajavalintoja tehdessään luultavasti näkevät hakijan koko todistusrepertuaarin, mutta eivät välttämättä huomaa

ottaa niistä kopioita. Luultavasti useassa koulussa toimitaan niin, että koulusihteerit kopioivat tarvittavat todistukset ja lähettävät ne rehtorin pyynnöstä virastoon. Koulusihteerit eivät välttämättä ole kelpoisuuden asiantuntijoita, eivätkä he tiedä mitä todistuksia virastoon tulee toimittaa tai olettavat, että ne on toimitettu aiemmin. Lisäksi tutkintotodistuskopion yhteydessä tulisi lähettää aina kopio palkattavan opettajan viranhoitomääräyksestä, josta selviäisi mm. nykyinen nimi, mikäli tutkintotodistukseen merkitty nimi eroaa nykyisestä.

On todettava, että parempi sisäinen tiedotus, nykytekniikan käyttöönotto ja mahdollisuudet tulisi ottaa empimättä käyttöön ohjeistaen asioita esimerkiksi lisäämällä ohjeistusta rehtorin ABC- materiaaliin ja koulusihteereiden tietopakettiin Intranetsivuille, josta tieto löytyisi kun sitä tarvitaan. On todettava, että sähköpostina lähetetty ohjeistus ei palvele rehtoreita, sillä opinnäytetyöntekijä uskoo heidän sähköpostien täyttyvän muutoinkin ohjeistuksesta. Opinnäytetyöntekijä uskookin, että koulusihteerit ja opettajat itse ovat tutkintotodistusten toimittamiseen liittyvän ohjeistuksen tarpeessa rehtoreiden sijaan.

Todistusten toimittamiseen, niiden esittämiseen ja siihen, että opettajat saisivat tutkintojensa ja kelpoisuuteensa nivoutuvaa hinnoittelun mukaista palkkaa ajallaan ja oikein, voisi olla ratkaisuna esimerkiksi se, että kouluilla opettajia valitsevat tahot merkitsisivät virastoon lähetettäviin todistuskopioihin puumerkkinsä ja päivän, jolloin he ovat todistukset nähneet. Tämä pieni merkintä ja työ helpottaisi suuresti kelpoisuustulkintaa tekevien työtä ja vähentäisi takamaksujen perintää ja maksatusta tai ainakin helpottaisivat palkan maksatukseen liittyvää turhaa polemiikkaa ja epäselvyyttä.

Kelpoisuustulkintaa tekevien henkilöiden oma-aloitteinen toiminta ja selvittely sekä tehdyn esimerkkikansion käyttö nopeuttavat ja vapauttavat huomattavasti tulkintaan käytettyä aikaa ja samalla mahdollistaa opettajan reaaliaikaisen palkan maksun. Omatoimisuudella kirjoittaja tarkoittaa itsenäistä työtettä ja asennetta selvittää itse epäselvyyksiä esimerkiksi Opetushallituksesta tai yliopistoilta, mikäli niihin ei löydy vastausta virastossa tehdyistä ratkaisuista ja esimerkeistä. Lisäksi on hyvä käyttää kelpoisuustulkinnassa henkilötietojärjestelmässä merkintätapaa siitä, mikäli opettajan kelpoisuustulkinta on avoin ja käsittelyssä. Tieto tulisi merkitä aina henkilötietore-

kisterin lisätietonäytölle. Lisätiedolla taataan, että tieto siirtyy ja samaa asiaa ei selvittele useampi henkilö yhtä aikaa. Opettajat tiedustelevat ja soittavat hyvin usein useammalle henkilölle virastossa, saadakseen kelpoisuuttaan koskevan kannanoton, siksi on tärkeää merkitä näkyviin, että asia on käsittelyssä. Merkinnot (mm. mihin lukuvuoteen arkistoitu) helpottavat arkistointia ja tutkintotodistuskopioiden löytämistä arkistoista.

Useammasta avoimeen vastauskenttään vastanneet olivat kirjanneet Helsingissä käytössä olevan sähköisen työnhakupalvelujärjestelmän (eRekry) puutteista. Järjestelmään liittyvät puutteet ja kommentit ovat nyt tiedossa ja ovat olleet ennen kyselyä, mutta on todettava, että Helsingin kaupunki valmistautuu uuden sähköisen HR-työpöydän käyttöönottoon lähivuosina ja muutokset eRekry-järjestelmään eivät sen vuoksi ole varteenotettava ja toteutettava vaihtoehto.

Opinnäytetyökyselylomakkeen lähettämiseen ja siihen liittyvään prosessiin opetusviraston sisällä, tekijä toivoo, että vastaisuudessa opinnäytetyötään, graduaan tai väitöstään tekevä tietäisi ennalta mistä kyselyihin ja tutkimuslupaan liittyvä ohjeistus löytyy, miten tulee toimia ja keneltä saa lisätietoa. Asiat ja ohjeistus tulisi ottaa esille viimeistään silloin, kun työntekijä kertoo aikeistaan kyselyn tai tutkimuksen tekemiseen. Kieltämättä on selvää, että tapa jolla opinnäytetyöntekijä itse sai palautetta toiminnastaan, lannisti. Korostan tässä lähinnä viraston sisäisen tiedotuksen puutteita, luottamusta työntekijää kohtaan ja sitä, että ohjeet opinnäytetyön, gradun tai väitöskirjan tekijälle löytyisivät esimerkiksi Intranet-sivuilta. Opinnäytetyöntekijällä oli kuitenkin kyselyä tehdessään ja sitä lähettäessään ajatus täysin rehellisestä aikeesta kartoittaa omaa työtään ja siihen liittyviä puutteita sekä sitä vastaako annettu apu muiden asiantuntijoiden (rehtorit, koulunjohtajat ja virka-apulaisrehtorit) näkemyksiä.

12 IDEOITA JA AJATUKSIA TULEVAISUUTEEN

Tämän opinnäytetyön kyselytutkimuksen ja tehtyjen havaintojen pohjalta tekijälle syntyi uusia ideoita. Kouluille tulee tehdä vastaavanlainen, koulun arkeen sopivampi esimerkkikansio, joka helpottaa rehtoreita ja koulunjohtajia opettajavalinnoissa ja mieltä askarruttavissa kelpoisuuskysymyksissä. Mm. kyselytutkimuksessa esille nousseet kelpoisuusasiat, kuten esimerkiksi aineyhdistelmät (S2, valinnaisaineet, laki ja asetukset, ulkomailla suoritettut opinnot jne.) tulee erityisesti selkeyttää kansiossa. Kansio julkaistaan sähköisessä muodossa opetusviraston Intranet-sivuilla (Helmessä), josta se on helposti löydettävissä, tulkittavissa ja tarpeen niin vaatiessa tulostettavissa. Kelpoisuusasetus kokonaisuudessaan on mahdoton paketti oppia luentomaisesti, sillä asiat tarvitsevat syvällisempää pohdintaa, kirjallista materiaalia ja esimerkkejä. Tekijän mielestä on tarkoituksenmukaista, että opetusviraston omilta Intranet-sivuilta löytyy kohta, josta keskeisimmät opettajien kelpoisuuteen ja niiden merkitsemiseen liittyvät asiat löytyy ja on koulujen käytettävissä. Sivujen, ja sinne tallennettavien kelpoisuusasioiden lisääminen on kuitenkin iso urakka, jonka opinnäytetyöntekijä voi ottaa esimerkiksi seuraavan opinahjonsa tavoitteeksi.

Kelpoisuussivuston lisäksi neuvontaa rehtoreille tulee jatkossa antaa Helsingin kaupungilla käytössä olevan Lync-viestintäpalvelun kautta. Rehtoreita voi opastaa tämän näppärän järjestelmän kautta, siten, että he voivat esimerkiksi esittää omalta tietokoneeltaan askarruttavat tutkintotodistukset tai ensin skannata ne kelpoisuustulkintaa tekeväälle henkilöstölle. Tämän jälkeen asiaa voisi käsitellä yhdessä Lyncin kautta havainnollisemmin. Havainnollistaminen ja konkretisointi auttavat aistien avulla mm. näkemistä, kuulemista ja avaavat kokemuksellisesti sisältöä (Vuorinen 2001, 43.) Opinnäytetyöntekijä toivoo myös, että Lync otetaan käyttöön järjestelmällisemmin esimerkiksi kokouskäyttöön, kelpoisuuksien käsittelyssä. Totuttuun kokouskäytäntöön (face to face) verrattuna tarvittava materiaali ja esimerkit löytyvät omasta työhuoneesta, jolloin vältytään esimerkiksi koko materiaalin kantamisella mukana tai sen noutamisella kesken kokouksen omasta työhuoneesta.

On kuitenkin syytä muistaa ettei mikään korvaa perinteistä koulutustapaa, jossa koonnutaan koulutustilaan tai tapaan, jossa koulutettavat saavat työpajamaisesti käsitellä esimerkiksi juuri opettajien valintoja, kelpoisuuksia pohtien ja samalla apua

saaden koulutuksen järjestäjältä. Vastaavanlaista työpajamaista koulutuskäytäntöä olemme käyttäneet kahtena edeltävänä lukuvuotena rehtoreille, kun he suunnittelevat ja tallentavat tietoja opettajatietolomakkeelle. Työpajat ovat saaneet paljon positiivista palautetta ja niitä on toivottu myös jatkossa. Vaikka tarvittavaa osaamista kelpoisuusasetuksesta ja opettajien kelpoisuuksista löytyy oman viraston sisältä, voi luennoitsijoina käyttää myös Opetushallituksen tai Kuntaliiton asiantuntijoita.

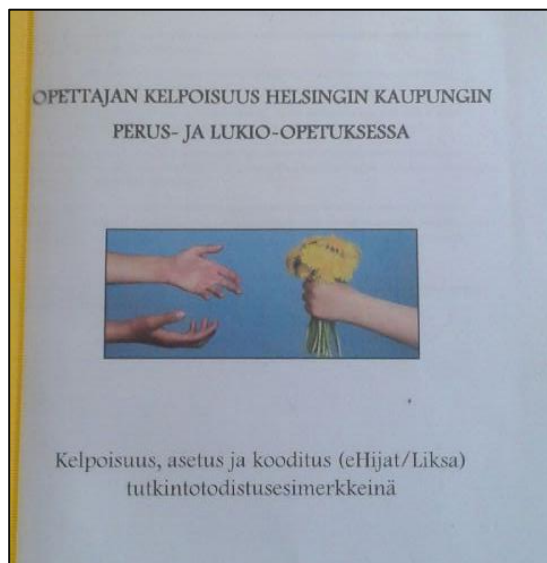
Rehtoreiden koulutustarpeiden lisäksi on tärkeää, että opetusviraston kelpoisuusasioista vastaavan henkilöstön osaaminen on ajantasaista. Henkilöiden osaaminen ja ajantasaisuus kelpoisuusasetuksen, siihen liittyvien muutosten ja uusien linjausten osalta taataan päivittämällä esimerkkikansiota sekä osallistumisella koulutuksiin. Kelpoisuusasetus yms. opettajiin liittyvä laki on vaikeaselkoista sisäistää ja siksi ulkopuolisten asiantuntijoiden järjestämät koulutukset ovat vuosittain tarpeellisia.

Erityisen tärkeänä opinnäytetyöntekijä kokee, että yhteistyötä ja tapaamisia lähikuntien vastaavien asiantuntijoiden kanssa ryhdytään järjestämään ja osaamista jakamaan. Lähes viikoittain nousee esiin Helsinkiin palkattavien opettajien kanssa käydyissä keskusteluissa, että muualla, opettajan kelpoisuus on käsitelty toisin kuin Helsingissä. Näistä eroavaisuuksista kuntien asiantuntijoiden olisi hyvä keskustella yhdessä ja kuulla linjauksia ja niiden perusteista. Opinnäytetyöntekijän mielestä on tärkeää, että naapurikunnilla on likipitään yhtenevä ja asetusten mukainen linja.

Suurin ja ehkä mullistavin muutos opettajien tutkintotodistuskopioiden arkistoinnissa tapahtuu opetusviraston hallinnon muuttaessa uusiin tiloihin (2016) ja mahdollisen uuden HR-järjestelmän käyttöönoton yhteydessä. Opinnäytetyöntekijän tarkoitus on ryhtyä selvittämään, onko mahdollista ryhtyä esimerkiksi lukuvuoden 2015–2016 alusta lähtien arkistoimaan opettajien tutkintotodistuskopiot skannaamalla ne johonkin uuteen tai olemassa olevaan sähköiseen järjestelmään. On myös syytä selvittää onko viraston arkistointiohje paperisten tutkintotodistuskopioiden säilyttämisestä (arkistointiaika 50 vuotta) enää edes ajantasainen ja nykypäivää. Muutolla ja muutoksilla on valtava vaikutus opinnäytetyöntekijän arjen työhön opettajien kelpoisuustodistusten arkistoinnissa. Sähköiseen arkistoon ja nykyaikaisuuteen siirtymisellä on sekä työtiloja säästävä, että työterveydellinen (arkisto- ja paperipöly) vaikutus.

Omiin toiveisiin ja tässä opinnäytetyössä esille nousseisiin koulutus ja yhteistyötarpeisiin, tekijä palaa lähiesimiehen kanssa vuosittain käytävässä kehityskeskustelussa sekä viestii kyselytutkimuksessa esiin nousseista koulutustarpeista opetusviraston koulutuspäällikölle.

Lopuksi on vielä todettava, että opinnäytetyöntekijä on saanut positiivista ja kannustavaa palautetta toteuttamastaan esimerkkikansiosta (Kuva 1) ja sen tuomista hyödyistä työvereiltaan. Kansiossa on toki puutteita, mutta niiden korjaaminen ja tietojen päivittäminen on helppoa, sillä kansio löytyy henkilöstö- ja lakipalvelut ryhmän omasta sähköisestä kansioista (Y-kansio: Henla/Hessu). Esimerkkikansion olemassaolo on vapauttanut työaika ja auttanut kelpoisuuksien parissa työskentelevän uuden henkilöstön perehtymistä kelpoisuusasetukseen sekä helpottanut Helsingin opetusviraston henkilötietojärjestelmässä käytettävän koodikielen ymmärtämistä ja toiminut hiljaisen tiedon siirtovälineenä kelpoisuustulkintaa tekeväälle henkilöstölle.

Kuva 1. Esimerkkikansion kansisivu.

Opinnäytetyöstä saatu hyöty on ollut kiistattomasti opinnäytetyöntekijän mielestä koko työyhteisölle ja erityisesti tekijälle itselleen.

LÄHTEET

- Aalto yliopiston www-sivut. Viitattu 29.08.2014.
<http://avoin.aalto.fi/display/fimasterarts/Opintosuoritukset+ja+arvostelu>
- Aluehallintoviraston www-sivut 2015. Viitattu 9.2.2015.
<https://www.avi.fi/web/avi/erivapaudet#.VNjHai4XGGM>
- Ammattinetti www-sivut 2014. Viitattu 30.7.2014.
http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/96_ammatti
- Ammattipätevyyslaki, 2007/1093.
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986.
- Blomqvist Carita. 2005. Opettajaksi Suomeen ulkomaisten tutkintojen perusteella. Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen Suomessa 7.11.2005.
- Hämeen ammattikorkeakoulu www-sivut 2015. Viitattu 17.2.2015.
<http://www.hamk.fi/hakijalle/ammattilliset-opettajankoulutukset/ammattillinen-erityisopettajankoulutus/Sivut/default.aspx>
- Helsingin kaupunki, opetusvirasto. Helsingin opetustoimi lukuina 2013.
- Hirvonen, K. & Mäkinen, E. Kunnallinen viranhaltija. 2006. Oikeudellisen aseman sääntely. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helsingin kaupunki, opetusvirasto. Henkilöstöraportti 2013.
- Helsingin kaupungin www-sivut 2014. Viitattu 14.9.2014. <http://www.hel.fi>
- Helsingin yliopiston www-sivut. Viitattu 2.2.2015.
<http://www.helsinki.fi/hum/opiskelu/aineope/index.htm>
- Helsingin yliopiston www-sivut 2015. Viitattu 2.2.2015
<http://www.helsinki.fi/behav/opiskelu/vanhoja/tutkinnot.htm>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Itä-Suomen yliopiston www-sivut. Viitattu 26.8.2014.
<http://www.uef.fi/fi/filtdk/aineenopettajan-pedagogiset-opinnot>
- Jyväskylän yliopiston www-sivut. Viitattu 20.5.2014.
<https://www.jyu.fi/edu/opiskelu/perustutkinnot/tutkintouudistus>

- Korkeimman hallinto-oikeuden www-sivut. Viitattu 16.2.2015.
<http://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatos/1366960127790.html>
- Kopisto, K., Brotherus, A., Paavola, H., Hytönen, J. ja Lipponen, L. 2011. Kohti joustavaa esi- ja alkuopetusta. Joustavan esi- ja alkuopetuksen tutkimus- ja kehittämishankkeen raportti. Helsinki: Unigrafia Oy Yliopistopaino.
- Koskinen, S. & Kulla, H. 2009. Virkamiesoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.
- Koulu tutuksi. Opas helsinkiläisestä peruskoulusta. 2014. Helsingin kaupunki opetusvirasto. Viitattu 2.2.2015.
- Kuisma, P. 2012. Laadullisista tutkimusmenetelmistä. Luento Satakunnan ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelman opintojaksolla tutkimus- ja kehittämissaidot.
- Kunnallinen työmarkkinalaitos. 2008. Kunnallisen esimiehen virkasuhdeopas. Helsinki: Painotalo Miktor Oy.
- Kunnallinen työmarkkinalaitos. 2009. Perusopetus ja lukiokoulutus. Helsinki: Kirjapaino Uusimaa Oy.
- Kuntatyönantajat. OVTES 2014–2016. Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työsopimus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kuntatyönantajat www-sivut 2015. Viitattu 9.2.2015.
<http://www.kuntatyonantajat.fi/fi/kuntatyonantajana/ammattit/opettajat/koulutus/Sivut/default.aspx>
- Lahtinen, M. & Lankinen, T. 2013. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Laki kunnallisesta viranhaltijasta 11.4.2003/304.
- Laki ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta 11.7.1986/531.
- Lukiolaki 21.8.1998/629.
- Metsäranta, T. 2014. Opettajien kelpoisuudet yleissivistävässä koulutuksessa. FCG:n järjestämä koulutus, Helsinki 4.2.2014.
- Opetusalan ammattijärjestön. 2010. Opettajankoulutus Suomessa. Helsinki: OAJ: julkaisuja 07/2010. Viitattu 23.3.2014.
- Opetusalan ammattijärjestön www-sivut 2014. Viitattu 23.9.2014.
<http://www.oaj.fi/cs/oaj/Perusopetuksen%20ja%20lukion%20opettajat>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Selvitys opettajakoulutuksesta 14.11.2011.
- Opettajalehti 13/2014. Kelpoisuudet nostettu kovalla työllä. Tikkanen, T.

Opiskele opettajaksi! 2012. Helsinki: Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. OAJ: julkaisu 08/2012. Viitattu 23.3.2014.

Opetushallitus. Ulkomaisten tutkintojen tunnistaminen Suomessa 2010. Helsinki: Edita Prima Oy.

Opetustoimen lainsäädäntö 2013. Helsinki: Talentum Media Oy.

Oroza. 2005. Erityisopetuksen opettajan kelpoisuus ja peruspalkan määrittelevä hinnoittelutunnus. Muistio 28.10.2005.

Peda.net www-sivut 2014. Viitattu 30.7.2014. http://peda.net/veraja/kaseopo/lk_7_-_9/ao

Peruskouluasetus 12.10.1984/718 ja sen muutosasetus 27.11.1992 /1174.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Suomi toisena kielenä-opettajat www-sivut 2014. Viitattu 26.5.2014. <http://www.s2opettajat.fi/s2-opettajaksi/>

Takala, M. 2010. Inklusio, integraatio ja segregatio. Erityispedagogiikka ja kouluikä. Helsinki: Palmenia.

Tervetuloa kouluun! Lukuvuosi 2014-2015. Helsingin kaupungin opetusvirasto. Viitattu 1.10.2014.

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. 20.12.2001/1435.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vuorinen, I. 2001. Tuhat tapaa opettaa. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

PERUSOPETUKSEN TUNTIJAKO

Aine	Vuosiluokka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yht.	
Äidinkieli ja kirjallisuus		14			18				10		42	
A1-kieli		-----				9				7	16	
B1-kieli		-----						2		4		6
Matematiikka		6			15				11		32	
Ympäristöoppi		4			10							
Biologia ja maantieto ¹									7			
Fysiikka ja kemia ¹									7			
Terveystieto ¹									3			
<i>Ympäristö- ja luonnontietoaineet yhteensä</i>				14					17		31	
Uskonto/Elämäkatsomustieto		2			5				3		10	
Historia ja yhteiskuntaoppi ²		-----				5				7	12	
Musiikki		2			4				2		8	
Kuvataide		2			5				2		9	
Käsityö		4			5				2		11	
Liikunta		4			9				7		20	
Kotitalous		-----								3		3
Taide- ja taitoaineiden valinnaiset				6						5		11
<i>Taide- ja taitoaineet yhteensä</i>											62	
Oppilaanohjaus		-----								2		2
Valinnaiset aineet					9						9	
Vähimmäistuntimäärä yhteensä											222	
(Vapaaehtoinen A2-kieli) ³		-----				(12)					(12)	
(Vapaaehtoinen B2-kieli) ³		-----								(4)		(4)
-- = Oppiainetta voidaan opettaa asianomaisilla vuosiluokilla, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään												
¹ Ainetta opetetaan osana ympäristöopin opetusta integroidusti vuosiluokilla 1–6.												
² Yhteiskuntaoppia opetetaan vuosiluokilla 4–6 vähintään 2 vuosiviikkotunti ja vuosiluokilla 7–9 vähintään 3 vuosiviikkotuntia.												
³ Oppilas voi kielestä riippuen opiskella vapaaehtoista A2-kieltä joko valinnaisena aineena tai B1-kielen sijasta opettavana yhteisenä aineena. Oppilas voi opiskella B2-kieltä valinnaisena aineena. Vaihtoehtoisesti vapaaehtoiset A2- ja B2-kielet voidaan järjestää perusopetuksen tuntijaon vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena, jolloin niiden opetusta ei voida järjestää käyttäen tässä pykälässä määriteltyjä valinnaisten aineiden tai B1-kielen kaikille yhteistä vähimmäistuntimäärää. Kielestä riippuen oppilaille opetetaan tällöin B1-kieltä tai sen sijasta valittavia valinnaisia aineita. Vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena A2-kieltä opiskelevan oppilaan kokonaistuntimäärä olisi yhteensä vähintään 234 vuosiviikkotuntia ja B2-kielen valinneen oppilaan yhteensä vähintään 226 vuosiviikkotuntia. Vähimmäistuntimäärän ylittävänä opetuksena sekä A2- että B2-kieltä opiskelevan kokonaistuntimäärä perusopetuksen aikana olisi yhteensä vähintään 238 vuosiviikkotuntia.												

Arvoisa vastaanottaja,

suoritan työn ohella liiketalouden tradenomin tutkintoa Satakunnan ammattikorkeakoulussa, suuntautuen julkishallintoon. Opintoni alkavat olla loppusuoralla.

Teen opintoihin liittyen opinnäytetyön otsikolla ”opettajakelpoisuuksien tulkinta Helsingin kaupungin opetusviraston perus- ja lukio-opetuksessa”. Työn keskeinen tavoite on selvittää opettajien kelpoisuusvaatimusten tulkintaa ja pulmakohтия sekä sitä onko oppilaitosten ja viraston välisessä yhteistyössä kehitettävää. Lisäksi tarkoitus on saattaa Helsingin kaupungin opetusvirastossa yhdessä tehdyt ja yhdessä sovitut tulkinat ja linjaukset yksiin kansiin.

Rehtorina, koulunjohtajana, apulaisrehtorina tai virka-apulaisrehtorina olet keskeisessä asemassa juuri kelpoisuustulkintojen tekemisessä rekrytoidessasi opettajia oppilaitokseen ja näin ollen erittäin arvokas osa opinnäytetyötäni.

Kyselyyn vastataan anonyymisti ja vastaaminen kestää vain muutaman minuutin. Kysely on avoin 5.10.2014 saakka.

Linkki kyselyyn: <http://digiumenterprise.com/answer/?sid=1171975&chk=7WEHWJBB>

Kiitos etukäteen vastauksestasi ja aurinkoista syksyä!

Tarja Suovuo

Opetusvirasto
Henkilöstö- ja lakipalvelut

Kysely opettajien kelpoisuuksiin liittyen

Tervetuloa vastaamaan opinnäytetyökyselyyn!

1. Toimin

- Apulaisrehtorina
 Koulunjohtajana
 Rehtorina
 Virka-apulaisrehtorina
 Jokin muu, mikä _____

2. Koulu on:

- Aikuislukio
 Ala-asteen koulu
 Erityis-/ sairaalakoulu
 Lukio
 Peruskoulu
 Yhtenäiskoulu
 Yläasteen koulu

3. Olen:

- Mies
 Nainen

4. Olen toiminut tehtävässä yhteensä:

☐ alle		3		vuotta
☐ 3	-		5	vuotta
☐ 5	-		8	vuotta
☐ 8	-		10	vuotta
☐ 10	-		15	vuotta
☐ yli		15		vuotta

5. Koen hankalaksi rekryointitilanteessa seuraavien ammattiryhmien kelpoisuuteen liittyvän tulkinnan: Voit valita useampia käyttämällä Ctrl painiketta

- erityisopettajat
- erityisluokanopettajat
- esiopettajat
- lehtorit
- luokanopettajat
- päätoimiset tuntiopettajat
- tuntiopettajat
- en mitään
- kaikki

6. Erityisen vaikeaksi kelpoisuustulkinnassa koen:

- arvosanat
- erilliset opintosuoritukset
- lait ja asetukset
- opintopisteet ja -viikot
- oppiaineet ja oppiaineyhdistelmät
- siirtymäsäännökset
- toimittamiseen liittyvät ongelmat
- tutkintonimikkeet
- tutkintotodistusten puutteellisuudet
- ulkomailta suoritettuja opinnot ja tutkinnot
- Jokin muu, mikä _____

7. Kuvaile tarkemmin työssäsi/rekryointitilanteessa ilmenneitä vaikeuksia koskien kelpoisuustulkintaa:

8. Tiesitkö, että kelpoisuustulkinnassa mahdollisesti ilmenevä proble-

matiikka heijastuu..

	Kyllä	Ei
Hinnoittelutunnukseen (OVTES palkan määräytyminen)	☐	☐
Palkanmaksun aikatauluun	☐	☐
Kelpoisuustietojen tallentamiseen virastossa	☐	☐
Kelpoisuustietojen arkistointiin virastossa	☐	☐
Kelpoisuutta vahvistavien lisätodistusten esittämiseen	☐	☐
Johonkin muuhun, mihin	☐	☐

9. Koetko, että saat asiantuntijoilta riittävästi apua kelpoisuuteen liittyvissä asioissa?

- Saan aina apua
- Saan melkein aina apua
- Saan jonkin verran apua
- Saan erittäin vähän apua
- En osaa sanoa

10. Miten tyytyväinen olet saamaasi apuun?

Tyytymätön

Tyytyväinen

11. Mielestäni kelpoisuustulkintaprosessia oppilaitosten ja viraston välillä voisi kehittää seuraavasti:
